

BUITEN

3de JAARGANG N°. 17.

ZATERDAG 24 APRIL 1909.

Foto Aug. E. W. Vogt.

GOOILUST (VOORGEVEL).

INHOUD:

HET SPOOK, DOOR KNUT HAMSUN.	BLZ. 194
LENTESTOET, DOOR EDW. B. KOSTER.	195
EULALIA, NAAR EDGAR POE.	195
GOOILUST, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 193 EN 196—199
KUILVISSCHEN, DOOR G.	BLZ. 198
VARIA.	198
MAKEN VOGELS ONDERSCHEID TUSSEN EIGEN JONGEN EN VREEMDE? DOOR J. L. F. DE MEYERE.	198
DENEKAMP EN OMGEVING, DOOR F. F. BINS, GEÏLL.	200
ONZE KLEPPERMAN, DOOR P. FRANSEN JZN.	202
DE PLANEET MARS, DOOR VAN DER BILT, GEÏLLUSTR.	203

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Bij iedere rubriek wordt gelegenheid voor correspondentie opengesteld en gelieve men vragen aan de Redactie te richten.

Fraaie foto's zullen gaarne ter beoordeeling ontvangen worden. Te adresseeren aan de Redactie of aan de Uitgevers. De inzender verzuumt vooral niet duidelijk zijn naam en adres te vermelden; ook achter op de foto's.

Van tijd tot tijd zullen prijsvragen voor de beste foto's op een of ander gebied worden uitgeschreven.

De Uitgevers verzoeken beleefdelijk dit blad te noemen als men naar aanleiding van een annonce, een aanvraag of een bestelling aan een adverteeraer doet.

Het auteursrecht voor den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de Wet van 28 Juni 1881, Stbl. No. 214.

HET SPOOK.

VERSCHIEDENE jaren van mijne kindsheid heb ik doorgebracht bij mijn oom op de pastorie in Nordland. Het was een harde tijd voor mij, veel werk, veel slaag en zelden of nooit een oogeblik voor spel of vermaak. Daar mijn oom zoo streng voor mij was, bestond allengs mijn eenige vreugde daarin, mij te verstoppen en alleen te zijn; had ik bij uitzondering eens een vrij uurtje, dan ging ik naar het bosch, of naar het kerkhof, en wandelde rond tusschen kruisen en grafstenen, droomde, dacht en sprak hardop met mijzelf.

De pastorie was ongemeen schoon gelegen, dicht bij de Glimma, een breede stroom, met vele, groote steenen, waarvan het bruisen dag en nacht, nacht en dag weerklonk. De Glimma stroomde gedurende een gedeelte van den dag Zuidwaarts, het overige gedeelte van den dag Noordwaarts, al naar gelang het vloed of eb was, — doch steeds klonk haar eeuwig gezang en haar water stroomde met regelmatigen spoed, zoowel 's zomers als 's winters, welke richting het ook nam.

Boven op een heuvel lagen de kerk en het kerkhof. De kerk was een oude kruiskerk, van hout opgetrokken, het kerkhof zonder planten, de graven zonder bloemen; stevig aan de muren groeiden echter de heerlijkste frambozen, een groote en sappige vrucht, die haar voedsel uit den vetten doodenakker trok. Elk graf en elk inschrift kende ik, ja, zelfs kruisen, die ik geheel nieuw had zien oprichten, zag ik in den loop der tijden voorover buigen om in een stormachtigen nacht geheel om te vallen.

Waren er echter geen bloemen op de graven, zooveel te weliger groeide er des zomers over het geheele kerkhof zeer hoog gras. Het was zoo hoog en hard, dat ik meermalen daarin zat en naar den wind luisterde, die ruischte in dit zonderling harde gras, dat tot mijn heupen reikte. En dan midden in dat geruisch kon de weerhaan van den kerktoren draaien, en die roestige, ijzeren toon klonk jammerend over den hof heen. Het was, alsof dit stuk ijzer tegen een ander ijzer ergens te tandenknarsen stond.

Als de doodgraver aan den arbeid was, hield ik dikwijls een gesprek met hem. Het was een ernstig man, hij lachte zelden of nooit, doch was altijd zeer vriendelijk tegen mij, en wanneer hij daar zoo stond en aarde uit een graf schepte, gebeurde het wel, dat hij mij toeriep, een weinig op zij te gaan, hij had dan een groot stuk heupbeen of een grijzenden schedel op de spade.

Ik vond meermalen knoken van lijken op de graven, die ik dan weer in den grond groef, zooals de doodgraver mij dat geleerd had. Ik was hieraan zoo gewoon, dat ik het volstrekt niet meer griezelig vond, wanneer ik zoo op menschenresten stiet. Onder een der kerkvleugels bevond zich een lijkenkelder waar een onnoemlijk aantal knoken lag en in dezen kelder zat ik zeer dikwijls, speelde met de knoken en maakte er figuren mede op den grond.

Eens op een dag vond ik een tand op het kerkhof.

Het was een snijtand, glanzend wit en sterk. Zonder mij daar-

over verder rekenschap te geven, stak ik den tand bij mij. Ik wilde hem voor het een of ander doeleinde gebruiken, mogelijk een figuur er uit veilen en hem in een der wonderlijke voorwerpen steken, die ik uit hout sneed.

Ik nam den tand mede naar huis. Het was herfst en de duisternis viel spoedig in. Ik had nog verschillende dingen te doen, en er verliepen nog wel eenige uren, voordat ik mij naar de werkplaats begaf, om aan mijn tand te gaan werken. Intusschen was de maan opgekomen: het was volle maan.

In de werkplaats was geen licht en ik was geheel alleen. Ik waagde het niet, zonder meer, de lamp aan te steken eer de knecht kwam; maar ik had genoeg licht, van uit het ovengat, als ik het vuur goed opstookte. Ik ging daarom de schuur in om hout te halen.

In de schuur was het donker.

Toen ik naar het hout tastte, voelde ik een lichten slag, als van een enkelen vinger op mijn hoofd.

Ik keerde mij vlug om, zag echter niemand.

Ik sloeg met de armen om mij heen, raakte echter niemand.

Ik vroeg of er iemand was, doch kreeg geen antwoord.

Ik was blootshoofds, ik voelde naar de aangeroerde plek op mijn hoofd, en voelde wat koude in mijn hand, dat ik onmiddellijk weer losliet. Dat is toch zonderling! dacht ik bij mijzelf. Ik greep weer naar mijn hoofd op de bewuste plek, — doch nu was het koude weg.

Ik dacht: wat kan dat toch voor koude geweest zijn, dat van boven viel en mij op het hoofd trof?

Ik nam een arm vol hout en ging weer naar de werkplaats, gooidde het in den oven en wachtte totdat er voldoende licht door de ovenopening viel.

Daarop nam ik den tand en haalde de vijl te voorschijn.

Onmiddellijk daarna werd er op de ruiten getikt.

Ik keek op. Voor het venster, het gelaat plat tegen de ruiten gedrukt, stond een man. Hij was mij geheel vreemd, ik kende hem niet en toch kende ik de geheele parochie. Hij had een rooden, vollen baard, een roode stropdas om den hals en een zuidwester op het hoofd. Iets waarover ik toen niet nadacht, doch dat mij later inviel: hoe kon ik den kop zoo duidelijk in het duister waarnemen, namelijk aan die zijde van het gebouw, waar niet eens de maan scheen? Ik zag het gezicht met een schrik aanjagende duidelijkheid, het was bleek, bijna wit, terwijl de oogen mij recht aanstaarden.

Er verliep een minuut. Opeens begint de man te lachen. Het was geen hoorbaar, bewegelijk lachen, maar de mond opende zich wijd en de oogen staarden als te voren, de man nochtans lachte.

Ik liet alles wat ik in de hand hield vallen, en een koude rilling ging mij door het lichaam, van het hoofd tot de voeten. In de enorme groote mondholte van het lachende gezicht voor het venster, ontwaarde ik plotseling een donker gat in de tandenrij, — er ontbrak een tand.

Ik zat daar bijna verstijfd van schrik. Er verliep nog een minuut. Het gelaat begon kleur te krijgen, het werd sterk groen, daarna hard rood; het bleef echter lachen. Ik verloor mijn bezinning niet, alles om mij heen herkende ik, het vuur lichtte tamelijk helder door de ovendeur en wierp een lichten schijn tot op den wand er tegenover, waartegenaan een ladder stond. Ik hoorde ook in het naaste vertrek een klok aan den wand tikken. Zoo duidelijk zag ik alles, dat ik zelfs zag, dat de zuidwester, die de man voor het venster op had, boven op den bol zwart was, dat de rand echter een groene kleur had.

Eindelijk trokken man en gelaat zich van het venster terug, alles week langzaam, steeds verder, zoodat hij zich op eens onder het venster bevond. Het was als zakte hij in de aarde terug. Ik zag hem niet meer.

Mijn angst was onuitsprekelijk, ik beefde over al mijn leden. Ik tastte op den vloer naar den tand, maar waagde het niet de oogen van het venster af te houden, uit vrees dat het gezicht wellicht mocht terugkeeren.

Toen ik den tand teruggevonden had, wilde ik hem direct naar het kerkhof terugbrengen, doch miste den moed daartoe. Ik was nog steeds alleen en kon mij niet roeren. Ik hoorde schreden buiten op den hof en meende dat het een der dienstboden was die op hare klompen aangeklost kwam: ik waagde het echter niet haar toe te roepen, en de schreden gingen voorbij. Een eeuwigheid verliep. Het vuur in den oven begon uit te gaan, en geen redding daagde voor mij op.

Toen perste ik de tanden op elkaar en stond op. Ik opende de deur en ging ruggelings de werkplaats uit, onafgebroken naar het venster kijkend, waaraan de man gestaan had. Buiten gekomen, rende ik naar de tegenover gelegen schuur om een der knechts te verzoeken, met mij naar het kerkhof te gaan.

Er waren echter geen knechts meer in de schuur.

Thans onder den vrijen hemel was ik intusschen weer moediger geworden, en ik besloot alleen naar het kerkhof te gaan; daardoor vermeed ik tevens iemand in het vertrouwen te nemen en later in handen van mijn oom te vallen.

Zoo ging ik dan alleen den heuvel op. Den tand droeg ik in mijn zakdoek. Bovenaan de kerkhofpoort bleef ik staan, mijn moed ontzegde mij verderen dienst. Ik hoorde het eeuwige bruisen der Glimma, overigens was alles stil. In de kerkhofpoort was geen deur, slechts een poort, waardoor men heenging: ik ging vol angst aan de eene zijde der poort staan, stak het

hoofd voorzichtig door de opening om te zien of ik het wagen durfde verder te gaan.

Daar zonk ik plotseling op de knieën.

Een eind verder, achter de poort, midden tusschen de zerken, stond mijn man met den zuidwester. Hij had weer dat bleeke gelaat, dat hij naar mij toe keerde, gelijktijdig echter vooruit wijzende, het kerkhof over.

Ik beschouwde dit als een bevel, durfde mij echter niet verroeren. Geruimen tijd lag ik daar en zag den man aan, ik smeekte hem, hij bleef echter onbeweeglijk stil.

Toen gebeurde er iets, dat mij weer wat moed gaf: ik hoorde een knecht bij den stal werk verrichten en fluiten. Dit teeken van leven om mij heen, maakte, dat ik den duif vond om op te staan. De man verwijderde zich allengs, hij ging niet, maar hij gleed over de graven heen, steeds vooruit wijzende. Ik ging de poort door. De man lokte mij verder. Ik deed eenige schreden en bleef toen staan; ik kon niet meer. Met bevende hand nam ik den witten tand uit den zakdoek en wierp hem met alle kracht op het kerkhof. Op dit oogenblik draaide de ijzeren weerhaan op den kerktoren om en het schrille geluid drong mij door merg en been. Ik stormde de poort uit, den heuvel af, en naar huis. In de keuken komende, zeiden ze mij, dat mijn gezicht als sneeuw zoo wit was.

Sinds dien tijd zijn er vele jaren verlopen, maar ik herinner mij nog de kleinste bijzonderheden. Ik zie mij nog op de knieën liggen voor de kerkhofpoort en daarachter den roodgebaarden man. Zijn ouderdom kan ik zelfs bij benadering niet opgeven. Hij kon twintig jaar oud zijn, doch ook veertig jaar. Daar het niet de laatste maal zou zijn, dat ik hem zag, heb ik later nog over deze vraag nagedacht; maar nog steeds weet ik hierop geen antwoord te geven.

Menigen avond en menigen nacht kwam de man weder. Hij vertoonde zich, lachend en met open mond, waarin een tand ontbrak, en verdween dan weder.

Het had gesneeuwd en ik kon niet meer naar het kerkhof om den tand in den grond te stoppen. En de man kwam weer en weer, doch met steeds grootere tusschenpoozen, den geheelen winter door.

Mijn bovenmatige angst voor hem nam af; doch hij maakte mijn leven zeer ongelukkig, ja, in hooge mate ongelukkig. Op sommige dagen was het mij zelfs een zekere vreugde, wanneer ik bedacht, dat ik aan mijn lijden een einde kon maken, door mij in de Glimma te werpen.

Eindelijk kwam het voorjaar, en de man verdween geheel.

Geheel? Neen, niet geheel, maar toch voor den geheelen zomer. Den volgenden winter kwam hij zich weer vertoonen. Slechts eenmaal liet hij zich zien, om dan voor langen tijd weg te blijven.

Drie jaren na mijn eerste ontmoeting met hem verliet ik Nordland en bleef een jaar weg. Toen ik terug kwam, was ik aangenomen en naar ik zelf meende een groote, volwassen man. Ik woonde nu niet meer bij mijn oom op de pastorie, maar thuis bij vader en moeder.

Eens op een avond in den herfst, juist toen ik zou gaan slapen, werd er een koude hand op mijn voorhoofd gelegd. Ik sloeg de oogen op en ontwaarde den man voor mij. Hij zat op mijn bed en keek mij aan. Ik sliep niet alleen in de kamer, maar met nog twee mijner zusters, ik riep nochtans geen van hen. Toen ik den kouden druk op mijn voorhoofd voelde, sloeg ik met de hand om mij heen en zeide: „Neen, ga weg!” Mijn zusters vroegen mij van uit hun bedden met wien ik sprak.

Toen de man een poosje stil gezeten had, begon hij met het bovenlijf heen en weer te wiegen. Daarbij nam hij meer en meer in grootte toe, totdat hij bijna aan het plafond stiet, en daar hij dus niet veel verder komen kon, richtte hij zich op, verwijderde zich geruischloos door de kamer naar den schoorsteen en verdween. Ik volgde hem al dien tijd met de oogen.

Hij was nog nimmer zoo dicht bij mij geweest als nu, ik zag hem nu vlak in 't gezicht. Zijn blik was leeg en uitgebluscht; hij keek naar mij, of liever langs mij heen, ver in een andere wereld. Ik zag, dat hij grijze oogen had. Zijn gezicht was bewegingloos, ook lachte hij ditmaal niet. Toen ik zijn hand van mij afsloeg en zeide: „Neen, ga weg!” trok hij zijn hand langzaam terug. Gedurende al die minuten, die hij op mijn bed zat, blikte hij niet met zijn oogen.

Eenige maanden later, toen het weer winter was, hield ik mij een tijd lang op bij een koopman, dien ik in den winkel en op het kantoor hielp. Hier zou ik mijn man voor het laatst zien.

Op een avond ging ik naar mijn kamer, stak de lamp aan en ontkleedde mij. Als gewoonlijk wilde ik mijn schoenen buiten de deur zetten, ik nam de schoenen in de hand en opende de deur.

Daar stond hij in de gang, vlak voor mij, de roodgebaarde man.

Ik wist, dat er lieden in de naaste kamers sliepen, daarom was ik niet bevreesd. Ik fluisterde: „Zijt ge daar al weer!” Gelijktijdig opende daarop de man zijn grooten mond en begon te lachen. Dit maakte thans niet meer zoo'n verschrikkelijken indruk op mij; doch ik was nu opmerkzamer: de ontbrekende tand was er nu! Hij was hoogstwaarschijnlijk door iemand in de aarde gestopt geworden. Of wel hij was in den loop der jaren verbrokkeld, in stof opgelost en had zich met de overige stof vereenigd, waarvan hij gescheiden was geweest. God alleen weet dat!

De man sloot zijn mond weder, terwijl ik nog in de deur stond, hij keerde zich om, ging de trappen af en verdween in de diepte.

Sinds dien tijd heb ik hem nimmer meer gezien, en sedert zijn er verscheidene jaren verlopen.

Deze man, deze roodharige bode uit het land der dooden, heeft mij door het onbeschrijfelijk gruwelijke, dat hij in mijn jengd gebracht heeft, zeer veel leed berokkend. Ik heb meer dan eens een visioen gehad, meer dan eens een ongewone ontmoeting met het onverklaarbare, — niets echter heeft mij zoo sterk aangegrepen als deze verschijning.

En toch heeft hij mij wellicht niet uitsluitend kwaad gedaan; deze gedachte is dikwijls bij mij opgekomen. Ik stel mij voor, dat hij een der voornaamste oorzaken geweest is, dat ik geleerd heb, de tanden op elkaar te knarsen en mij te harden. In mijn later leven is mij dit meermalen te pas gekomen.

KNUT HAMSUN.

LENTESTOET.

In wijde wonderhallen van het woud
Hoor 'k hel-op tuiten klinkende muziek.
Nu buigen blad en bloesem naar beneën
Om háár te spreiden lichte baldakijn,
Haar, die aan 't hoofd van 't zuiver-splend koor
Ten bosch in schrijdt, de lentekoningin.
Zij streelt het sterrenmos met lichten tred,
En toovert met haar oogen teed'ren glans
Op 't schuchter-wuivend lichtgroen blaad'renvolk
En koost met zachte handen al wat sproot
Om 't woud te tooien bij haar ommegang.

Nu speelt blij-op de * zilvermond'ge fluit,
En deunt de gallemvolle veldschalmei,
De cithertzang verzoet de zoele lucht,
Het luitgesuis zweeft zacht op zachten wind,
En 't klare zingen van de nimfenrei
Stijgt hoog op boven 't dommen van de trom;
Cymbaal en vedel voegen zich den zang
En luide zwelt de galm der boschmuziek,
Want voog'len mengen zich der nimfkapel.
En schallen wildzang in het wijde rond,
Maar achter 't vreugdig spelen treedt zij aan,
Festoen-omhuld, in gouden pracht van haar,
Dat in een glanscascade nederrilt
Langs rug en schouders en op 't schoone hoofd
Blinkt vonkeldiadeem van dauw-besprenkt,
Door zon tot vuur geslagen bloemenpraal.
Zij glimlacht blijde in 't bloeien om haar heen,
In kalme gratie schrijdt zij langzaam voort,
Geurwaad'mig, licht omspeeld door vlinderschaar,
En plotseling doorflitst een hel-wit licht
Als bliksemvonk het trillend-jonge woud.
Wanneer de zon haar jong-blank lichaam treft,
En dart'lend neerschampt langs haar naakte pracht.

EDW. B. KOSTER.

EULALIA. *)

Naar Edgar Poe.

Traag kropen mijn dagen
In eenzaam klagen,
Mijn ziel dreef in 't doode getij, —
Tot de aanvall'ge, liefvallige Eulalia kwam,
Mijn bruideke, blozend en blij, —
Tot die zachtblonde, kleine Eulalia kwam,
Die lachende liefste van mij!

Geen ster straalt vol glans
Aan den nachtelijken trans,
Als de blik van dat lieflijke wicht!
Geen glans kan betwist
Door den paarlblanken mist,
Van purperen maanstraal doorlicht,
Aan een enkele lok van Eulalia's haar,
Omgolvend heur zedig gezicht,
Aan een wuivend, wild vlokje van 't goudene haar,
Omwaaiend heur stralend gezicht.

Alle twijfel vlood heen
Sedert zij me verscheen;
En vergeten is alle ellend',
Nu de zon heel den dag
Haren lieflijksten lach
En haar lichtenden luister ons zendt,
Wijl Eulalie tot haar den grootachtbaren blik
Van heur liefdevol oog houdt gewend, —
Wijl Eulalia telkens 't violenblauw oog
Zoo vertrouwelijk hemelwaarts wendt.

G. DE GRAAF.

*) Zooals men weet is het dit jaar honderd jaren geleden, dat de groote Amerikaansche dichter Edgar Poe geboren werd. Zijn vertellingen, meer dan zijn enkele, prachtige gedichten, zijn bij ons in min of meer verminkten vorm bekend. Het gelukte een onzer medewerkers een zeer goede vertaling van een van de schoonste verzen van Poe te maken, die wij hierbij onzen lezers aanbieden.

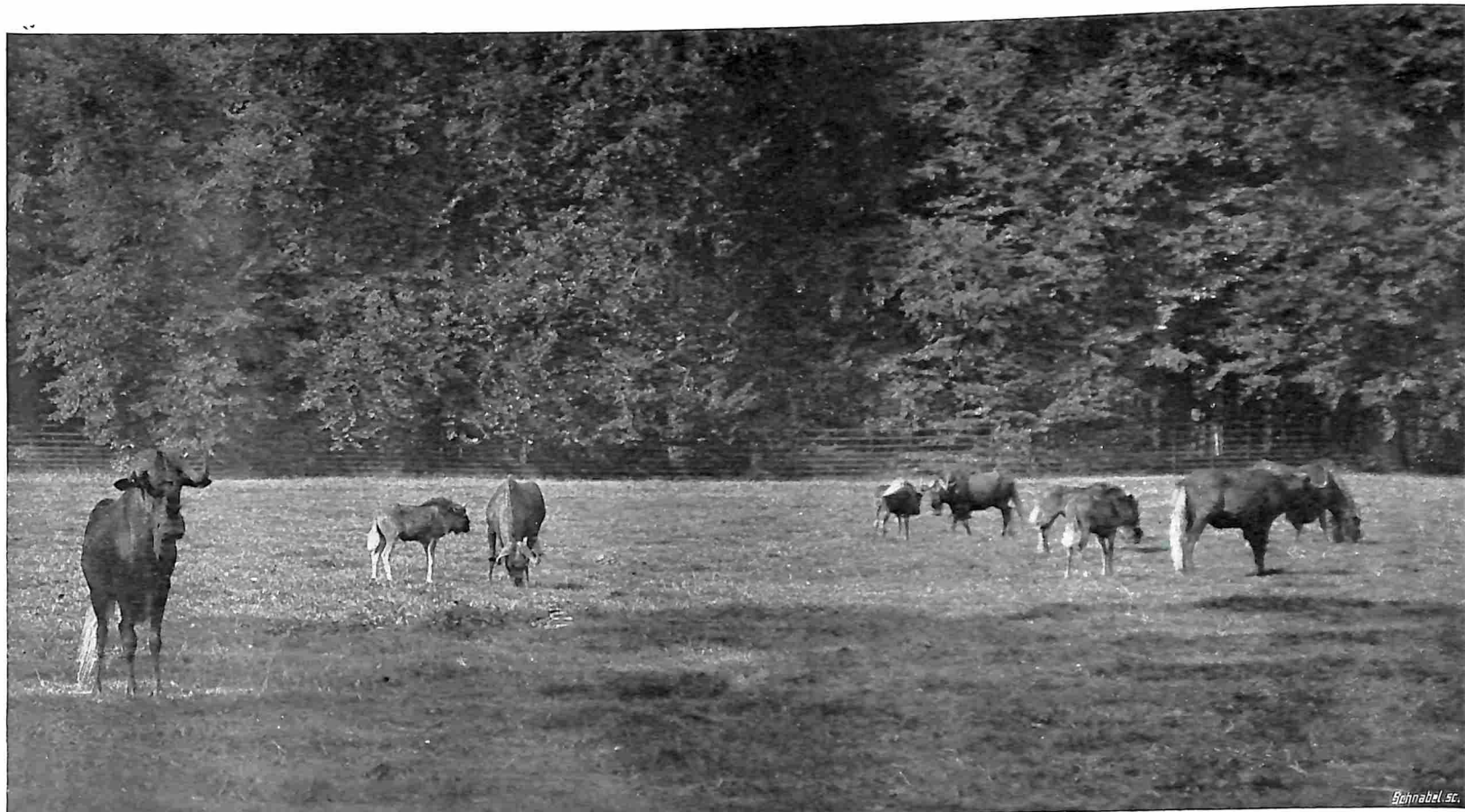

Foto Aug. F. W. Vogt.

KUDDE WITSTAARTGNOE-ANTILOPEN IN DE WEIDE.

GOOILUST.

DIKWIJLS hebben wij, toen wij jaren geleden ons vestigden in het Gooi, de hooge boomen uit de weilanden rond Hilversum aan den 's-Gravelandschen kant zien stijgen. Wij wisten niet, dat zich daarachter een van de merkwaardigste lusthoven van ons land schuil hield. Later leerden wij den eigenaar van Gooilust kennen, het was ons vergund overal in het uitgestrekte park rond te dwalen langs den vijver met de zwanen, ganzen, eenden, waarin het statige heerenhuis, door prachtige, zeer oude boomen omringd, klimopbegroeid zich spiegelde. Wij doolden langs de weiden waarin de woestuitziende gnoes, de zware bisons, de antilopen graasden, en langs de waterpartijen, waar schitterend gekleurde flamingo's, zonderling met lange beenen gleden door den fonkelenden plas.

Wij kwamen des zomers ook in den grooten moestuin, door vreemde, uitheemsche planten omringd en vonden er in de sloot verwilderde bloemen; „borders” vaste planten in bloei, gloeiden in heerlijke, felle kleuren; heel „Gooilust” deed denken aan de schoonheid, de tooverachtige pracht van het „paradou” in „La faute de l'abbé Mouret”. Het was alsof de zelfde zware, welriekende geuren er uit die duizenden bloemen en kruiden opstegen.

Onlangs is het onze redactie vergund ook Gooilust voor de lezers van „Buiten” te laten fotografeeren en te doen beschrijven.

Wij vangen aan met een bespreking van het huis en van het dierenpark.

Het oorspronkelijke huis van Gooilust te 's Graveland, dat niet meer bestaat, is waarschijnlijk gebouwd omstreeks 1636, toen ook de plaats werd aangelegd.

Het oude geboomte en ook de beuken van de oprijlaan zijn dus ± 270 jaren oud. Het oude huis stond zuidelijk van waar thans de stal staat en de nu door het huis, de waterpartij, etc. verbroken laan, liep toen recht aan één stuk. Het tegenwoordige huis werd gebouwd omstreeks 1780, toen de oude woning werd afgebroken door den toenmaligen eigenaar, de heer Corver Hooft. Iets later werd de waterpartij bij het huis gegraven en de aanleg in de nabijheid van het nieuwe huis door den tuinarchitect Zoicher (de oudere) eenigszins gewijzigd.

Toen in 1787 de Pruisen in Nederland kwamen om den Prins van Oranje te helpen in zijne geschillen met de Staten van Holland, toen bezochten zij ook Gooilust.

Uit brieven, geschreven door een bevriend persoon (waarschijnlijk een officier) aan den heer Corver Hooft, die toen naar Bath uitgeweken was, blijkt, dat de troepen kampeerden in een beukenslinger in het park gelegen, terwijl de officieren in het huis woonden.

In het huis werd toen nog al het een en ander vernield en deed de voornoemde briefschrijver aan den eigenaar daarover rapport. De verwoesting duurde echter niet lang, daar spoedig een „sauvegarde” opdaagde, die het goed in bescherming nam.

De slinger van beukenboomen, waar de Pruisische troepen kam-

peerden, bleef ongerept, en heet tot op den huidigen dag de „Pruisische slinger”.

Later in den Franschen tijd, in Sept. 1795, werd Gooilust ook door Fransche troepen bezocht, terwijl een boschje in de nabijheid van Hilversum nog altijd het „Kozakkenbosch” heet, als herinnering aan het bezoek dier horden aan ons land omstreeks 1813.

In 1895 kwam het goed door vererving aan de tegenwoordige eigenaars.

De aanleg om het huis werd toen opnieuw gewijzigd en de heer Blaauw plantte de thans zoo welig groeiende verzameling buitenlandsche planten en heesters, waaraan een afzonderlijk artikel zal worden gewijd.

Op Gooilust bevindt zich een vrij belangrijke verzameling buitenlandsche dieren en vogels, waaromtrent de heer F.E. Blaauw ons het volgende mededeelt en waarvan wij hier eenige soorten afbeelden.

Wat de zoogdieren betreft, zoo verdient in de eerste plaats de aandacht de kudde witstaart gnoes of wildebeesten van Zuid-Afrika. Deze dieren bewonen een door zware boomen omgeven, circa drie hectaren groote weide, ten Zuidoosten en in de onmiddellijke nabijheid van het heerenhuis, zoodat men uit de ramen deze wonderlijke dieren kan gadeslaan.

De kudde stamt in hoofdzaak af van een paar dezer dieren, dat in 1886 door den heer Blaauw werd aangekocht van den Jardin d'Acclimatation te Parijs. Dit paar plantte zich al spoedig voort en sedert zijn jaarlijks jongen geboren, die, daar de kudde spoedig te talrijk werd, hetzij door verkoop, hetzij door ruiling, naar alle werelddeelen zijn verhuisd. De gnoes hebben zich geheel aan het Nederlandsche klimaat gewend, zoodat zij geen bijzondere zorg vereischen. Gedurende den zomer leven zij geheel van het gras, dat zij in de weide vinden. In November begint men hooi bij te voeren, in de zich in de weide bevindende stallen, en als sneeuw en ijs hun intrede doen, dan worden de dieren gewoonlijk in de stallen opgesloten om aldaar te verblijven tot Maart of April. Behalve het hooi wordt hun dan dagelijks wat haver gevoerd.

Het opsluiten geschiedt ter wille van de jongen, die bij aanhoudende sneeuw en vorst gebrek lijden en ook ter wille van het weiland, dat dan behoorlijk gemest kan worden. Volwassen dieren kunnen zonder eenig gevaar den ganschen winter buiten doorbrengen.

Gnoes zijn wonderlijk uitzierende, zéér beweeglijke dieren en wanneer de kudde op een zomeravond na een heeten dag zich in beweging zet en al spelende en met de witte staarten wuivende, door de weide rent, gewoonlijk achter elkaar in cirkels en slingers, dan biedt dit een schouwspel aan, dat altijd nieuw is en steeds even aantrekkelijk blijft!

In haar vaderland bewoonde deze antilopensoort vroeger in ontelbare kudden de Kaapkolonie, de voormalige Oranje Vrijstaat, en Transvaal, maar ging nooit Noordelijker dan de Limpopovier, waar de blauwe of gestreepte gnoe haar plaats innam. Thans is de witstaart gnoe in wilden staat geheel uitgeroeid in de Kaapkolonie, en komt aldaar evenals in den Oranjestaat en Transvaal

nog slechts voor in enkele kudden op afgerasterde terreinen.

De laatste, werkelijk wilde kudde leefde tot aan den Transvaalsch-Engelschen oorlog op de uitgestrekte bezittingen van een boer, genaamd Piet Terblans in de nabijheid van Kroonstad in den Oranje Vrijstaat. Naar men verneemt heeft de oorlog deze kudde geheel vernield.

De eland-antilopen bevinden zich eerst sedert korten tijd op Gooilust.

Dit zijn Antilopen ongeveer zoo groot als een koe, doch hooger op de beenen. In tegenstelling met de gnoe-antilopen, die óf gevaarlijk óf zéér schuw zijn, kan men de eland-antilopen bepaald zachtmoedige dieren noemen, die rustig hun gang gaan en gaarne aangehaald worden. In het begin waren zij vrij schrikachtig, zoodat men ze voorzichtig moest behandelen, doch thans hebben zij zich geheel aan hun omgeving gewend.

Deze dieren zijn fraai lichtbruin van kleur met enkele zwarte en witte schaakeeringen en zij hebben prachtige groote, zacht kijkende oogen.

Deze soort is over een groot gedeelte van Afrika verspreid en was vroeger ook talrijk in de Kaapkolonie. In de eerste helft der 19de eeuw behoorde de eland-antilope tot de vreemde dieren, die Lord Derby op Knowsley met vrij groot geluk fokte en velen dachten, dat het gelukken zou, deze schoone dieren op den duur in Engeland te acclimatiseeren. Wellicht zou het ook gegaan zijn, evenwel werd na den dood van Lord Derby in 1851 de geheele kudde, evenals de andere dieren, publiek verkocht, en kwam waarschijnlijk niet in het bezit van oordeelkundige fokkers. Althans de eland-antilope burgerde zich nooit in, in de Engelsche parken.

Thans bevindt zich weder een groote kudde van + 40 stuks in het park van Woburn Abbey van den Hertog van Bedford.

Gedurende de laatste acht jaar bewoont een klein troepje blesbok-antilopen uit Zuid-Afrika een goed beschutte weide op Gooilust. Zoodra het winter wordt, worden zij in een zich in de weide bevindend gebouw opgesloten, want tegen koude en vocht zijn zij niet bestand. Hun vaderland is de Transvaal en de vroegere Oranje Vrijstaat. In de Kaapkolonie, waar zij vroeger talrijk waren, komen zij thans weinig meer voor.

In dezelfde weide bevinden zich de bonte Indische Banteng koeien, die wij op de afbeelding vreedzaam zien weiden met de blesbokken. Ook zij worden 's winters in den vroeger vermelden stal opgesloten. Zij planten zich regelmatig voort.

De reuzen van Gooilust zijn de Amerikaansche bison, die een ongeveer drie hectaren groote weide bewonen. In een hoek bevindt zich een groot, van voren gedeeltelijk open houten gebouw, waarin zij 's winters met hooi gevoederd worden, maar waarin zij nooit worden opgesloten. Het eerste jonge paar dezer dieren kwam (uit Amerika ingevoerd) in 1896 op Gooilust aan. Nadat zij volwassen zijn geworden, hebben zij zich gedurende twee jaar voortgeplant. Toen stierf de stier, die zich thans opgezet in het Rijksmuseum voor Natuurlijke Historie te Leiden bevindt, en werd de voortplanting onderbroken.

Hij werd vervangen door een jong exemplaar, dat geboren was in Engeland, in het park van Woburn Abbey en van dezen stier stammen de sedert geboren exemplaren af.

De kudde bestaat thans uit twee volwassen stieren, twee volwassen koeien, een jaarlingkoe en twee koe-kalveren. Hoewel de bison, vooral de reusachtige stier, een toonbeeld van kracht schijnt, hebben deze dieren toch af en toe van de vocht van het Hollandsche klimaat te lijden en kwamen er herhaaldelijk sterfgevallen voor.

Als een groote merkwaardigheid mag men het zich op Gooilust bevindende paar wilde paarden (*Equus Przewalsky*) noemen, dat wij hierbij afbeelden. Langen tijd waren de natuurkundigen onbewust van het feit, dat een directe stamvorm van ons getemde paard zich tot op onzen tijd had weten in stand te houden in de steppen van Midden-Azië, en zelfs toen de Russische reiziger Przewalsky in 1881 met het bericht kwam, dat hij werkelijk wilde paarden in Centraal-Azië ontdekt had, en een huid van een dezer dieren medebracht naar Rusland, toen waren er nog vele natuurkundigen, die het feit betwijfelden, het ontdekte dier als een toevallig kruisingsproduct aanzagen van den Kiang (een wilde ezelsort) en het paard.

Foto Aug. F. W. Vogt.

GOOILUST. BLESBOK-ANTILOPEN EN BANTENGs IN DE WEIDE.

Eerst in 1902 bleek het overtuigend, dat Przewalsky gelijk had, toen het aan Carl Hagenbeck 1) uit Hamburg gelukte een 24-tal veulens van deze soort uit de Gobi-woestijn op te laten vangen en naar Hamburg te brengen.

Deze expeditie geschiedde voornamelijk op last van den Hertog van Bedford, die een aantal der door Przewalsky ontdekte dieren wenschte te bezitten, indien zij werkelijk in Centraal-Azië te vinden waren.

Het grootste gedeelte der medegebrachte veulens verhuisde naar Woburn Abbey. Van de overgeblevene kochten de dieren-tuinen van Berlijn, Parijs, Londen en nog een paar particulieren elk een paar en van die zelfde zending komt ook het paar, dat zich op Gooilust bevindt.

Deze wilde paarden hebben de grootte van een sterken pony. Zij zijn geelachtig bruin van kleur, met korte, opstaande manen, zwarte rugstreep, die door den staart loopt en eveneens zwarte beenen. De neus en ook de buik, is witachtig. De staart is merkwaardig, doordat + 25 c.M. van het bovenste deel bruine haren vertoont van de kleur van het lichaam en eerst daaronder de zwarte haren aanvangen.

's Zomers is het haar kort en glad, 's winters daarentegen dik en vrij lang.

Deze dieren hinneken evenals onze tamme paarden en zij hebben ook aan alle vier beenen de bekende eeltplekken, wat alle andere paardachtige wilde dieren *niet* hebben. Deze hebben ze alléén aan de *voorbenen* en zijn dus *ezels*.

(Wordt vervolgd.)

1) Over deze belangrijke nederzetting hopen wij spoedig een artikel in „Buiten” op te nemen. Red.

Foto Aug. F. W. Vogt.

GOOILUST. ELAND-ANTILOPEN IN DE WEIDE.

KUILVISSCHEN.

VAN de walvissen lezen we, dat zij zich voedsel verschaffen door eenvoudig hun reuzenmond als kuilnet te gebruiken. Ze zwemmen geruimen tijd met open bek rond en verzamelen daarin, vooral in het gebied van haring en spiering, een massa visch. Van tijd tot tijd sluiten zij den bek, laten het water eruit stroomen en houden de visch gevangen voor de baarden, die als een net werken, waarna de maaltijd begint.

Een andere walvischsoort duikt meer naar kreeftachtige dieren, en weet daarvan ook kolossale hoeveelheden te bergen. Retterer en andere onderzoekers vonden in walvischmagen soms 4 H.L. kreeften en krabben of een 800tal visschen bij een exemplaar.

Men mag voor- of tegenstander van de visscherij met kuilnetten zijn, ontegenzeggelijk zou de afschaffing van die netten voor den vischstand in onze Zuiderzee het effect hebben, alsof een leger van daarin buitzoekende, allesverslindende walvissen werd opgeruimd. Wel is waar zouden er een massa visschers met ander want voor in de plaats treden, doch zou dat den vischstand zooveel schade doen als het onafgebroken slapen met de allesverslindende kuilnetten? G.

VARIA.

BOERENHUMOR VAN DEN OOSTELIJKEN ZELFKANT.

- Gewoonte is maar alles, Mies! zei de bakker, en veegde met de kat den heeten oven uit.
- Wat hebben we weer mooi gespeeld vandaag! zei de orgel-trapper tegen den organist.
- Lekker zijn we niet, zei de boer, — maar we weten wel wat goed smaakt!
- Ieder praat over mijn drinken, maar wie praat er nu eens over mijn dorst? zei de boer.
- Men is niet zeker van een goeden boekweitooft, vóór hij in je maag zit! zei de boer, en zag zijn pannekoek in de haard-asch vallen.
- Men kan van 't goede ook te veel krijgen! zei de boer, toen hem een wagen mest over 't lijf rolde.
- Mij loopt alles tegen: twaalf eieren en dertien kuikens!
- Goede meisjes en goede ganzen komen tegen den avond naar huis.
- Dat pleziertje kost je niets! zei de boer en ranselde zijn jongens.
- Hij wil wel werken, maar zijn eigen zweet ruiken niet!
- Hij gaat er van door als een kat, die 't hoort onweeren.
- Dat helpt allemaal niets, zei de haan tegen den regenworm, die een knoop in zijn staart sloeg.
- Pas op je beenen, of ik pik je! zei de haan tegen het paard.
- Ik zeg mijn dienst op! zei de koeherder, die merkte, dat men hem ontslaan wilde.
- Ik schaam me toch zoo! zei 't meisje, en hield de spindraad voor de oogen.
- Dien last heb ik mezelf aangedaan! zei de os, die zijn stal-mest landwaarts rijden moest.
- Dat moeten nu je engelen worden! zei de geestelijke op 't zien van een troep dronken boeren.
- Zoowaar ik voor den Hemel sta, meer kan ik niet geven! zei de slager, en hij stond voor een os.

Maken vogels onderscheid tusschen eigen jongen en vreemde?

OP het eerste gezicht zullen vele menschen, die weinig of niet over de vraag, die ik aan het hoofd van dit opstel plaatste, hebben nagedacht, onmiddellijk gereed zijn, een bevestigend antwoord te geven. Zij herinneren zich gevallen, waarin zij de meest treffende bewijzen ontvingen van de liefde der vogels tot hun jongen, van den moed en opoffering, waarvan vogels blijk gaven bij de verdediging van eigen kroost en de totale onverschilligheid, die zij aan den dag legden, waar het de jongen van anderen betrof. Toch waag ik het te veronderstellen, dat de onverschilligheid van vogels voor andere dan eigen jongen, inderdaad niet zoo groot is, als wel gemeend wordt.

Ik wil dan in de eerste plaats wijzen op het opvoeden van jonge koekoeken door vogels, die tot een geheel andere familie, ja, zelfs een andere orde, gerekend moeten worden. Dat koekoeken hun eieren leggen in de nestjes van allerlei kleine zangvogels, die zonder wantrouwen het koekoeksei bebroeden en den jongen vogel verzorgen en groot brengen, is van algemeene bekendheid. De koekoek wordt grooter en grooter en overtreft spoedig zijne pleegouders aanmerkelijk in grootte en kracht, maar deze volbrengen onverdroten hun ouderplicht en schijnen de zaak in 't minst niet vreemd te vinden.

Nu geef ik onmiddellijk toe, dat in dit geval het gegeven niet geheel zuiver gesteld is. De oude vogels hebben den koekoek van zijne geboorte af verzorgd; zij hebben hem gekend als klein, onbeholpen wezentje, dat naakt en kaal in 't wiegje lag, met groote, toeë oogen en een gapend, gulzig bekje, dat vragend omhoog gestoken werd en in nagenoeg niets verschilde, zelfs niet opvallend in grootte, van andere, eigen, pasgeborenen. Wanneer

later hun kindje al grooter en grooter wordt, dan zou men mogen verwachten, dat deze kolossale groei, den pleegouders wel eenigszins verdacht voorkwam, maar alles gaat zoo geleidelijk en de gulzige kleine heeft zoo'n voortdurende behoefte aan voedsel, dat pleegouders er voor verwondering nauwelijks tijd overblijft. De pleegouders hebben van het eerste begin af aan, den koekoek als hun eigen jong beschouwd, en wanneer zij later een vogel in het nest vinden, die ongeveer twee maal de lengte van papa of mama heeft, dan mag men het er voor houden, dat de pleegouders niets ongewoons meer zien in hun voorspoedig reuze-kindje. Die groote kerel, met z'n glanzend oog en z'n vervaarlijken muil, dat is ons eigen, ons bloed-eigen jong. Zooiets zouden de vogels wellicht denken als ze dachten, maar het is sinds lang gebleken: vogels denken niet in zulke gevallen.

Als volwassen vogels een jong, om voedsel roepend kleintje zien, dan denken ze niet. Dan nemen ze voedsel en ze stoppen het bekje vol, zonder eerst te vragen: is dat mijn jong, of is het soms van een ander? Hun blind instinct zet er hen toe aan, ze kunnen niet weigeren, ze stoppen machinaal voedsel in het gapende, jonge vogelbekje, ze verrichten, wat men noemt, een reflex-beweging. Deze meening heb ik meermalen hooren verkondigen, ik heb ze ook wel gelezen en dan werden tal van argumenten aangevoerd om ze te staven, en nochtans heb ik ze niet geheel tot de mijne kunnen maken. 1)

Ik voor mij voel meer voor de veronderstelling: Dat in de vogels werkt een krachtig natuur-instinct, (verwant, maar niet identiek aan het voortplantingsinstinct) tot behoud van het ras.

Dit instinct is bij de eene soort vogels veel sterker ontwikkeld dan bij de andere en zelfs bij het ééne individu dezelfde soort belangrijk krachtiger aanwezig dan bij het andere. Het kan ook geheel ontbreken, zoowel bij het individu als bij de soort, en openbaart zich enkel ten opzichte van jonge vogels, die nog niet in staat zijn, voor zich zelf te zorgen. Tegenover volwassen vogels, zij mogen al soortgenooten zijn of niet, ja, zelfs al zijn zij nog zoo hulpbehoevend en gebrekkig, zal het zelden of nooit tot uiting komen.

Hoe het ook zij, of men n.l. in het dikwijls geconstateerde feit, dat vogels aan jongen, die hun totaal vreemd zijn, voedsel verschaffen, een uiting wil zien van een reflex-, een instincts-, of zelfs van een verstands-, of gevoelshandeling, de feiten zijn onaantastbaar en ik wil er eenige mededeelen uit eigen en anderer ervaring, opdat ieder zijn eigen gevolgtrekking zal kunnen maken.

De eerste beide voorbeelden ontleen ik aan den grootvorst der Duitsche ornithologen, een man, wiens betrouwbaarheid en autoriteit boven elke verdenking verheven is, Johann Andreas Naumann.

Nadat Naumann eerst het een en ander heeft medegedeeld over den vecht- en twistlust van roodborstjes, schrijft hij als volgt: „Maar ik moet ook iets zeggen, dat hun (de roodborstjes) tot lof strekt en dat in het volgende feit op zéér schoone wijze tot uiting komt. Ik had namelijk eens een jong kneutje, dat ik zelf opkweekte, maar dat, zooals gewoonlijk het geval is, wanneer men zulke jonge vogels niet voortdurend voer in 't bekje stopt, veel schreeuwde; nu vloog er in mijn kamer een roodborstje vrij rond, dat zich spoedig, naar het scheen, vol deelneming (theilnehmend) naar de kooi van den jongen schreeuwer begaf. Deze sperde zijn snavel open en wilde door het roodborstje gevoerd worden. Dadelijk vloog dit naar de tafel, haalde kleine broodkruimpjes, stopte hem die in 't bekje en deed dit eindelijk even dikwijls, als de kleine wees er om vroeg, waardoor mij de opvoeding van het kneutje zeer werd vergemakkelijkt” 2).

Een tweede soortgelijk geval, door Naumann vermeld, en waarvan hij zelf ooggetuige was, is het volgende:

„Een knaap had een jonge raaf (Corvus corax L.) uit het nest genomen en opgekweekt. Toen deze, na ongeveer acht of tien dagen alleen kon eten, kwam de knaap in 't bezit van een paar jonge roeken (Corvus frugilegus L.), die hij opkweekte met het vleesch van andere jonge roeken, waarvan ook de raaf leefde. De jonge roeken ontvingen hun voedsel uit de handen van hun verzorger, iedere keer, zooals dat gewoon is, onder een klaaglijk geroep. Dit scheen het medelijden van den raaf op te wekken (das Gefühl des Raben zu ergreifen), die weldra zijn verzorger de moeite bespaarde, de jonge roeken voedsel toe te stoppen, omdat hij het zelf ging doen, iedere keer, dat de roeken het verlangden. De knaap had nu enkel nog voor het voedsel te zorgen; voor het voeren zorgde de jonge raaf, die niet moe werd, niet alleen zijn zorg toevertrouwde, achtereenvolgens groot te brengen” 3).

Ik zal niet veel commentaar leveren bij deze beide merkwaardige gevallen van jonge-vogel-verzorging door oudere, geheel vreemde vogels. Zij spreken voldoende voor zichzelf. Het laatste geval zal ons vooral treffen, omdat daar de held van het verhaal trof. Alleen dient men er op te letten, dat zoowel het roodborstje als de raaf hun, in onze oogen, liefdadige handelingen verrichten in min of meer gevangen staat.

Ook is er reden te veronderstellen, dat Naumann in de beide vermelde gevallen blijkbaar uitging van de gedachte, dat

1) Zie o.a.; Dr. Bernard Altum: Der Vogel und sein Leben.

2) Naumann's Naturgeschichte der Vögel Deutschlands, Deel II, pag. 407.

3) Ibidem pag. 47—48.

zoowel roodborstje als raaf, handelden onder invloed van een gevoelige ingeving. Woorden of uitdrukkingen in den oorspronkelijken tekst als „Zu ihrem Lobe“, „das Rothkehlchen begab sich theilnehmend zum Käfig“ etc., „dies schien das Gefühl des Raben zu ergreifen“, enz., zouden het ons doen gelooven.

En nu kom ik tot eenige mijner eigen ervaringen; zij hebben alle betrekking op wilde vogels en hoewel ze niet zoo interessant zijn als die des heeren Naumann, mogen zij toch wellicht, zij het ook in bescheiden kring, op eenige belangstelling rekenen.

Voor een paar jaren terug mocht ik voor 't eerst constateeren, hoe gemakkelijk een vogel er toe overgaat, andermans jongen te voederen. Door een toeval was ik in 't bezit gekomen van een nestje jonge kwikstaartjes. Een jongen van een jaar of tien had het uitgehaald en was er mee op weg naar huis. Natuurlijk zouden al die jonge kwikjes een spoedigen dood tegemoet gaan en om te redden wat te redden viel, kocht ik ze hem af en fietste er mee naar huis.

Nu had ik mijzelf evenwel een heele moeite en zorg op den hals gehaald; zoo'n nest jonge insecten-eters opkweken, is niet ieders werk, eischt veel zorg en tijd en — wat het ergst is, ik kon nu geen twee uren achtereen meer van huis. Om mijn moeite nu althans eenigermate te verlichten, wilde ik één der kwikjes leggen in het nestje van mijn Grauwe vliegenvangers, die, als ieder jaar, aan de verande tusschen wat luchtig latwerk, hun nestje gebouwd hadden. Ze hadden zelf ook jongen, dus dat trof, en hoewel de jonge vliegenvangertjes aanmerkelijk ten achter waren in leeftijd, bij de kwikstaartjes, moest ik het er toch maar op wagen, en deponeerde het blauwe broertje bij de vliegenvangers in 't nestje.

Ik vreesde nog een oogenblik, dat de ontvangst van het ondergeschoven kindje geen vriendelijke zou zijn. Maar dat viel mee; de pleegouders toonden weinig verwondering en beschouwden het kleurige, jonge vogeltje direct als het hunne.

Ook den volgenden dag ging alles geheel naar wensch; het kwikje gaapte om het hardst met zijne grauwe nestgenootjes en ontving behoorlijk zijn deel van het voedsel.

De andere vier kwikstaartjes maakten het evenzeer goed; trouwens, wie de beschikking heeft over een voldoende dosis versche mieren-eieren, heeft immer succes bij het uit de hand op kweken van jonge vogels.

Ik had ze dan in een stoof gedaan en op een bank in 't zonnetje gezet. Ze waren een meter of tien van het vliegenvangers-nestje verwijderd, en ik hield een oogje in 't zeil, met 't oog op eventueele bezoeken van katten of ander gespuis.

Daar zag ik opeens tot mijn niet geringe verbazing, dat een der oude vliegenvangers zich op den rand der stoof zette, een pas gevangen vlieg in den snavel, het kopje neer in de stoof. Dit duurde een moment, toen wipte hij omlaag en verscheen spoedig weer, ditmaal met het stereotiepe versche klontje vuil in 't bekje, dat hij een eindje verder liet vallen. Nog herhaaldelijk zag ik hem dien dag voedsel aan de kwikstaartjes brengen en als ik zelf te dicht in de buurt van ze was, klonken de angstige piepgeluidjes der vliegenvangers me niet minder heftig tegen, dan wanneer ik hun eigen nestje te na kwam.

Ik meende evenwel aan de ijverige pleegouders de zorg voor een zóo vergroot gezin niet te mogen opdragen en daarom nam ik zelf de opvoeding der 4 kwikstaartjes maar weer ter hand.

De vliegenvangers hadden mij echter geleerd, dat hun onderscheidings-vermogen tusschen eigen en anderer jongen gering moest zijn, óf dat zij al zeer moeilijk weerstand konden bieden aan de verleiding, in een gapend jong-vogelbekje voedsel te stoppen.

In mijn tweede verhaal zijn een paar merels en een jongen koekoek de hoofdpersonen.

De merels nestelden in mijn tuin, in een beukenhaag. In het nest hadden vijf eieren gelegen, waarvan ik er evenwel drie uit verwijderd had. Op merels, die in mijn tuin broeden, pleeg ik namelijk een soort malthusianisme toe te passen; merels zijn zulke enorme aardbeien- en perendieven, dat men hun aantal, wil men zelf ook eens 'n vruchtje kunnen eten, niet te groot moet laten worden. De vrouwtjesmerel had dus slechts twee eieren overgehouden en op den dag, waarop mijn verhaal begint, was er één jonge vogel in 't nest (het andere ei was blijkbaar een z.g. schierei geweest), een groote, flinke boy, die zóó trouw door de moeder werd bewaakt, dat deze, ook toen haar jong reeds lang flink in de veeren zat, nog immer op het nest bleef zitten en zelfs geen haar breed week, als ik 'r met de handen beroerde. Zoo'n makke merel had ik, in vrijheid, van mijn leven niet bijgewoond!

Toen verscheen de jonge koekoek 1) ten tooneele. In een kooi,

bij een paar goede menschen, trof ik hem aan, gierend van den honger, want de jongens waren op 't land en anders gaven die hem nog wel eens pieren of rupsen, maar nu kwam daar niets van in, want de goede menschen hadden d'r eigen werk en konden zich niet met 'n jongen „krem“ 1) bemoeien.

Ik weet nog, dat ik uit een naburige beek een paar handenvol larven van watermotten verzamelde; men kent ze wel, die levende houtjes, die zich door 't water bewegen, in de wandeling „sprokelaars“ genoemd; die zaten daar bij hoopen en werden door den koekoek dankbaar aanvaard.

Ik peinsde er over, of ik voor den koekoek geen betere bestemming kon bedenken, want hier zou hij onherroepelijk sterven. 't Was een prachtig beest, al zoo groot als een volwassen lijster, met een reeds flink ontwikkelde staart; hij leek me evenwel, voor een jongen vogel, zéér zwak en vermagerd en had blijkbaar gebrek geleden.

Toen opeens dacht ik aan mijn merels; die hadden slechts één jong, die konden er best nog een bij gebruiken; waarom ik den koekoek kocht en mee naar huis nam.

Eerlijk bekend was mijn lust niet gering, den koekoek zelf te behouden; hij scheen reeds zóó aan menschen gewend en nam de rupsen — hoe hariger, hoe liever! — zóó gretig aan, waarbij hij dan een klagend, aanhalerig geluidje voortbracht, dat ik al van 't eerste oogenblik af, van hem was gaan houden.

Rupsen, daar was hij verzot op; vlinders gingen er evenzeer in, watermottenlarven gebruikte hij faute de mieux en wormen spuwde hij doorgaans ongegeneerd weer uit.

Het kostte mij dus moeite, hem aan zijne nieuwe pleegouders af te staan; maar het leek me in het belang van den nuttigen insecten-eter en dit won het ten slotte.

Ik joeg daarom voorzichtig de moedermerel van 't nest, haalde haar jong er uit en zette er tegelijkertijd, met de andere hand, den jongen koekoek in. Onder deze bedrijven zat de oude merel, hoogstens een halve meter van het nest verwijderd, toe te zien. Ik was nog niet weg, of ze zat er al weer op en bedekte den jongen koekoek geheel, op den staart na, die weerbarstig naar buiten stak.

Merkwaardig was het te zien, hoe de gezindheid van den koekoek tegenover mij, onmiddellijk omsloeg. Nu hij de bescherming van een vogel hervonden had, wilde hij niets meer van me weten. Op mijn hand deed ie een schijn-uitval; zijn kruinveeren stonden krijgshaftig overeind en z'n open snavel rukte-n-ie dreigend en blazend naar voren. Ook de merel hield braaf stand en pikte en neep me geducht in den vinger.

Ik wilde nu ook den jongen merel in 't nest brengen. Maar dat viel tegen. Die was er nog niet in, of hij fladderde er direct weer uit. De oude merel hem na; die begon onmiddellijk te krijschen; het driftige „tsjieng-tsjeng-tsjeng“, de bekende onrustroep van den merel, was niet van de lucht. Toen schoot ook het mannetje toe en die begon me ook al te schreeuwen van „tsjieng-tsjeng“.

De jonge merel was middelerwijl op 't terrein der burens terecht gekomen en niet meer te zien; de koekoek was op den rand van 't nest gaan zitten en de oude merels vlogen heen en weer en alarmeerden maar steeds door.

Ik meende nu het verstandigst te doen, door me een eind te verwijderen en, gewapend met den kijker, op te letten wat er verder gebeuren zou.

Ik mag een half uur op den uitkijk gestaan hebben; de vogels waren wat kalmer geworden; het wijfje alleen lawaaiden nog nu en dan. De man was niet te zien.

Mijn aandacht was even afgeleid geweest; toen ik weer opkeek, zat er een vogel bij den koekoek; zijn glanzend gitzwart jasje en z'n vurig-oranje snavel lieten me geen oogenblik in 't onzekere omtrent z'n identiteit. De man-merel was het, die zoo-voor aan den koekoek voedsel bracht; dat gebeurde dien dag nog herhaaldelijk en ook den volgenden en daaropvolgenden dag.

Het vrouwtje keek niet meer naar den koekoek om; ze had het ongetwijfeld te druk met d'r eigen jong.

De man liep z'n nieuwe pleegkind den ganschen dag met voedsel na en hij was er zelfs zóó bezorgd voor, dat hij me éénmaal, toen ik den koekoek in de hand had genomen, een snavelhouw op het hoofd toebracht.

De merel droeg in hoofdzaak aardwormen naar zijn protégé, waarmee deze zich, noodgedwongen, dus wel tevreden moest stellen. Menigmaal vond ik de wormen nog levend op den grond liggen, onder 't nest; ze waren stellig uitgespuwd, of bij de voeding buiten het bekje geglibberd.

De merel droeg in hoofdzaak aardwormen naar zijn protégé, waarmee deze zich, noodgedwongen, dus wel tevreden moest stellen. Menigmaal vond ik de wormen nog levend op den grond liggen, onder 't nest; ze waren stellig uitgespuwd, of bij de voeding buiten het bekje geglibberd.

De merel droeg in hoofdzaak aardwormen naar zijn protégé, waarmee deze zich, noodgedwongen, dus wel tevreden moest stellen. Menigmaal vond ik de wormen nog levend op den grond liggen, onder 't nest; ze waren stellig uitgespuwd, of bij de voeding buiten het bekje geglibberd.

1) Met „krem“ wordt in Gelderland en andere streken van ons land, eigenlijk de sperwer aangeduid. Volgens boerenbijgeloof verandert de koekoek des winters in den sperwer en vandaar, dat men e.g. ook „krem“ is gaan noemen.

Foto Aug. F. W. Vogt.

GOOILUST. WILDE PAARDEN UIT MONGOLIË MET PONY IN DE WEIDE.

1) Deze koekoek was aangetroffen in 't nestje van een gekraagde roodstaart; alléén natuurlijk. Het is nl. meer dan bekend, dat de jonge koekoek, den 3den of 4den dag na zijn geboorte, z'n stiefbroertjes en zusjes uit 't nest werpt.

Den vierden dag miste ik den koekoek; later trof ik hem, 'n meter of zes hoog, in 'n den. Den vijfden dag was hij weg en ik heb hem nooit weer gezien.

Nu komt nog m'n derde ^{*} ^{*} ^{*} verhaal. Ook hierin zijn grauwe vliegenvangers wederom de helden.

De grauwe vliegenvanger is 'n vogeltje, dat soms al op zéér zonderlinge plaatsen nestelend wordt aangetroffen. Eénmaal vond ik z'n nestje in 'n halve kokosnotedop, die ergens in een veranda was opgehangen en bij elk op- en afvliegen der vogels heen en weer begon te schommelen.

De vliegenvangers, waarover ik het hier zal hebben, hadden het voederkooitje, waar 's winters de meezen gevoerd werden, een geschikte plaats gevonden voor d'r nestje. Vier jongen hadden ze, kale stumpers, van nog geen vijf dagen oud.

Ik was juist bezig mijn, zooals ik wel 't gekscherend pleeg te noemen, „voyage autour de mon jardin” te maken. Er hupte voor mij uit een jonge, half-vlugge musch.

„Hé!”, dacht ik hardop, „wat moet jij al zoo vroeg buiten je nestje doen.” en die zei zoo iets weerom van „tsjelp, tsjelp.” Dat zegt een jonge musch gewoonlijk en op 'n zóó hoog en melodius toontje, dat je je heel wat zoudt gaan verbeelden van z'n latere zangcapaciteiten.

Ook is 'n jonge musch zeer geliefd kattenaas.

Den dezen had ik gauw te pakken, en, niets beters met 'm wende te beginnen, zette ik hem in 't voederkooitje, bij 't nestje der vliegenvangers.

Even later kwam de oude vliegenvanger aangevlogen, voedsel in 't bekje, en toen ie nu juist tegenover den jongen musch terecht kwam en deze 'm met trillende vleugels zijn gapend snoetje toestak, nikte de vliegenvanger even naar voren en reikte meteen zijn voedsel over.

Twee dagen en twee nachten bleef de musch den vliegenvangers getrouw. In den loop van den derden dag scheen hij voldoende op eigen wieken te kunnen drijven; op 'n gegeven moment althans, was hij uit 't voederkooitje verdwenen. Al dien tijd had hij volop voedsel ontvangen, enkel insecten natuurlijk, maar dat scheen den jongen zaadeter goed te bekomen.

Hoe ditzelfde vliegenvangers-paartje zich tegenover een volwassen vogeltje gedroeg, kan uit 't volgende blijken. Ik was toen ter tijd in 't bezit van een fitis; dit diertje was plotseling erg mak geworden, véél te mak en zat dik in z'n veertjes. Dan is 'n vogel ziek, dat mist zelden! Z'n kunstvoeder liet hij onaangeeroerd en enkel vliegjes gingen naar binnen.

Ik had besloten hem de vrijheid terug te geven, maar buiten fladderde hij een meter of wat voort en liet zich toen neer in 't gras. Tot zelfstandig voedsel zoeken leek hij me niet in staat. Mogelijk zouden de vliegenvangers hem willen helpen en daarom zette ik hem in 't voederkooitje, op dezelfde plaats, waar eenige dagen te voren de jonge musch gezeten had.

Nauwelijks was ik een paar passen verwijderd, of een der oude vliegenvangers stiet toe, greep de fitis woest in de veeren en wierp hem uit 't kooitje.

Onmiddellijk kwam ik tusschenbeide, maar ik had niet meer kunnen voorkomen, dat de fitis een paar veertjes in den ongelijken strijd had gelaten.

Zoo opofferend, van menschenlijk standpunt bezien dan altijd, mijn vliegenvangers zich tegenover een jong, vreemd muschje hadden gedragen, zoo onmeedoogend traden zij op tegen een vol-

volwassen, zieken fitis, niettegenstaande de laatste den vliegenvangers toch oneindig nader staat, dan de vogel, die door Linnaeus zoo welluidend „Fringilla domestica” werd gedoopt.

J. L. F. DE MEYERE.

DENEKAMP EN OMGEVING.

WAAR ga je aanstaanden zomer heen? Wanneer ik op deze vraag antwoordde: Naar Denekamp, klonk het meestal vragend Denekamp? Nooit van gehoord! Waar is dat? Enkelen, die er wel eens voor zaken geweest waren en hoogstwaarschijnlijk niets meer dan het dorp zelf gezien hadden of den minsten blik op natuurschoon misten, informeerden op de gebruikelijke wijze, of mijn geestelijke vermogens soms in de war waren. Zeer weinigen slechts wisten, dat Denekamp in eene nog weinig bekende streek ligt, die mede tot de schoonste van ons land gerekend mag worden. Ik bracht er dan, vergezeld van mijn trouwen vriend, de camera, een veertiental dagen door en hoop, dat de volgende regelen en foto's, die echter slechts een zwak beeld van de werkelijkheid geven, er iets toe zullen bijdragen meer liefhebbers van ongerept natuurschoon hunne schreden eens naar dien kant te doen richten.

Denekamp is een uitgebreide, landelijke gemeente met een vierduizend inwoners, achter in Twente en behoort tot de meest oostelijk gelegen gemeenten van ons land; de Duitse grens is dus in de onmiddellijke nabijheid. Laat ik, alvorens verder te gaan, even zeggen, dat er te Denekamp eene Vereeniging tot Bevordering van het Vreemdelingen-Verkeer bestaat, welke ijverige voorzitter, Dr. A. J. Hondelink, een man met een open oog voor het schoone in de natuur, steeds gaarne bereid is alle inlichtingen, die men wenscht, te verschaffen. Aan deze vereeniging dankt men ook het bestaan van een zeer goeden gids, een aardig geïllustreerd boekje, waaraan ik hier en daar wat ontleende en de talrijke met zorg geplaatste wegwijzers, die den wandelaar van zeer veel nut zijn.

Denekamp is sedert ruim een jaar of vijf door een stoomtram, geëxploiteerd door de Hollandsche Spoorweg Mij., met Oldenzaal verbonden en daar langs laatstgenoemde plaats vele internationale treinen loopen, is het gemakkelijk en betrekkelijk spoedig te bereiken. In scherpe tegenstelling met andere deelen van Twente bezit het geen zweem van industrie. De handweverijen, die er vroeger waren, zijn te niet gegaan en geen fabrieken kwamen er voor in de plaats. Geen fabrieksschoorsteen werken storend op de natuur; geen rook bezwangert hier dus de atmosfeer. De bevolking, grootendeels tot de R.-K. kerk behorende, houdt zich in hoofdzaak met landbouw bezig. Het dorp zelf, dat zeer stil is, biedt geen merkwaardigs; er zijn enkele eenvoudige, maar zeer goede hotels en pensions, waar men tegen matigen prijs onder dak kan komen. Teneinde echter teleurstelling te voorkomen, bespreke men zijn logies reeds vroeg in het seizoen. Vermakelijkheden onder welken vorm ook zoeke men hier niet, evenmin electrisch licht; ja, de straatverlichting laat wel iets, of eigenlijk alles te wenschen over, want zij ontbreekt geheel. Wel bemerkt men hier en daar lantaarnpalen, doch deze worden, zooals ik hoorde, alleen 's winters en dan nog alleen bij donkere maan, in dienst gesteld. Heel erg missen wij echter de verlichting is vrij vroeg naar bed te gaan en, dat spreekt van zelf, tijdig op te staan. De lezer zal uit een en ander wel bemerken, dat we hier echt buiten zijn; wie daar niet mee op heeft, kome niet naar Denekamp; wie er, zooals schrijver, veel van houdt, zal er met volle teugen genieten. Ontbreekt er alzo kunstlicht op straat, in de huizen der gezeten inwoners gaat het beter. Ik heb hier gasoline-gloeilicht gezien, waartegen laat ik het eerlijk bekennen, mijn Amsterdamsche gasgloeilicht niet was opgewassen. Een gemak der moderne beschaving, dat wij in den tegenwoordigen tijd slechts noode kunnen missen, is ook hier aanwezig: Denekamp heeft een Rijkstelefoon-station.

Door te zeggen, dat het dorp geen merkwaardigheden heeft, doe ik het wel wat onrecht aan, want in den kerktoren hangen drie prachtige, zware klokken, die onderling zoo zuiver en harmonisch van toon zijn, dat het een muzikaal genot is naar het luiden, dat bij feestelijke gelegenheden geschiedt, te luisteren. Een volksoverlevering wijst ons de plaats aan, waar deze klokken gegoten werden, doch eene andere legende verhaalt ons, dat, toen zij voor eeuwen geleden van Duitschland uit naar Amsterdam, waar

Foto F. F. Bins.

DENEKAMP. OP DE HEIDE.

ze voor een der kerken bestemd waren, vervoerd werden en men er mee in de buurt van Denekamp overnachtte, de Denekampers, die juist een stel konden gebruiken, de vervoerders kortweg om hals brachten en de klokken in hun toren ophingen. Ik kan niet nagaan welke overlevering de ware is, maar mocht het de laatste zijn, dan wil ik dadelijk de eventuele bezoekers van Denekamp gerust stellen, door te verklaren, dat de Denekampers er met de de tijden veel zachtaardiger op geworden zijn en op dezen klokkendiefstal de spreuk: „O tempora, o mores” van volle toepassing is. De geheele streek is zeer veilig, wat lang niet van alle grensstreken gezegd kan worden; van de roofridders, die, zooals we nader zullen zien, in de Middeleeuwen deze buurt onveilig maakten, bleef alleen de herinnering over. De R. Kath. kerk, in welker toren deze klokken hangen, moet, wat het oudste gedeelte betreft, in het einde der 14e of in het begin der 15e eeuw gebouwd zijn; toen zij in 1810 weder in handen der Katholieken, overging, werd ze vergroot en kreeg haar tegenwoordigen vorm.

Wat de omgeving van Denekamp vooral zoo aantrekkelijk maakt, is de groote verscheidenheid van natuurschoon, die hier te vinden is. Er is bosch en prachtige hei, er is stroomend water en een schilderachtige heiplas, er is bouw- en weiland, er zijn hoogten, die ons mooie vergezichten te zien geven, kortom er is van alles en bovenal een buitengewoon rijke flora en een belangrijke fauna.

Beschouwen we de streek nader, dan trekt op de allereerste plaats de Dinkel onze aandacht. Dit riviertje komt even ten noorden van Gronau in Overijssel, stroomt in tal van grillige bochten nabij de grens, kruist iets boven Denekamp het Eems-Vecht-kanaal, waar het door middel van kostbare werken onder door gevoerd wordt, om nog wat noordelijker weer op Duitsch grondgebied te komen en zich daar met de Vecht te vereenigen. Terecht wordt in den Gids voor Denekamp betreurd, dat Twente geen Cremer heeft voortgebracht, om dit aardige riviertje te bezingen. In bonte afwisseling stroomt het door bosch en door hei, door golvende korenvelden en langs schilderachtig gelegen boerderijen. Door zijn talloze kronkelingen ontmoet men het op oogenblikken, dat men er het minste aan denkt. Zijn zandige bodem en in den drogen tijd helder water, noodigen u uit tot het nemen van een bad, wat 's zomers meestal, ook voor den niet-zwemmer, zonder gevaar kan geschieden. In den winter echter vertoont ons riviertje zich onder geheel andere gedaante, dan stroomt het troebele water woest door de bedding, die veel te klein blijkt, en overstroming is op vele punten het gevolg.

Het is ook het vallende Dinkelwater, dat de watermolen, dicht bij het dorp in een zeer rustieke omgeving gelegen, in beweging brengt. Hier zijn we ook in de onmiddellijke nabijheid van den huize Singraven, zeer mooi aan een bocht van den Dinkel gelegen, onder hoog-opgaand hout en omringd door malsche weilanden.

Er waren in den ouden tijd in deze streek heel wat havezathen of ridderhofsteden, waarvan de bewoners zich nog al eens aan roof en plundering schuldig maakten. Zeer weinig is er echter van overgebleven. In de „Denecampensia” van Mr. Hattink wordt verhaald, dat binnen de kerkelijke gemeente Denekamp een vijftal dezer ridderhofsteden lagen, n.l.: Singraven, Harseveld, Bögelskamp, Borgbeuningen en Noorddeuringen. Het tegenwoordige Singraven herinnert door niets meer aan een ridderhofstede; het Harseveld is al lang afgebroken, de plek is zelfs niet meer te vinden. Het landgoed Bögelskamp bestaat nog, doch het kasteel is eveneens verdwenen; ook Borgbeuningen ver-

dween, maar het zoogenaamde Borchbosch, waar het in of bij lag, bleef en vormt met het nabijgelegen Sterrebosch een der grootste aantrekkelikheden van Denekamp, ook al weer wijl de Dinkel door en langs, deze bosschen stroomende, er tal van idyllische plekjes scheidt. Noorddeuringen of het Gravenhuis werd in 1860 afgebroken, herbouwd en heeft thans eene bestemming, waar de vroegere roofridders vreemd van zouden hebben opgekeken en waar zij misschien niet ongaarne nog eens een kijkje zouden willen nemen. Er is namelijk thans een kostschool voor jonge dames in gevestigd met annex een gesticht voor weezen en halve weezen, onder leiding van geestelijke zusters. Wat verder, maar toch ook onder de gemeente behoorende, vinden we nog eenige herinneringen aan vroegere tijden: het huis te Breklenkamp, thans onbewoond en den Huneborg, naar aanleiding waarvan Mr. J. v. Lennep zijn verhaal in „Onze Voorouders” schreef. Even over de grens vinden wij dan nog de ruïne van Lage en het klooster van Frenswegen. Over dit laatste valt wel

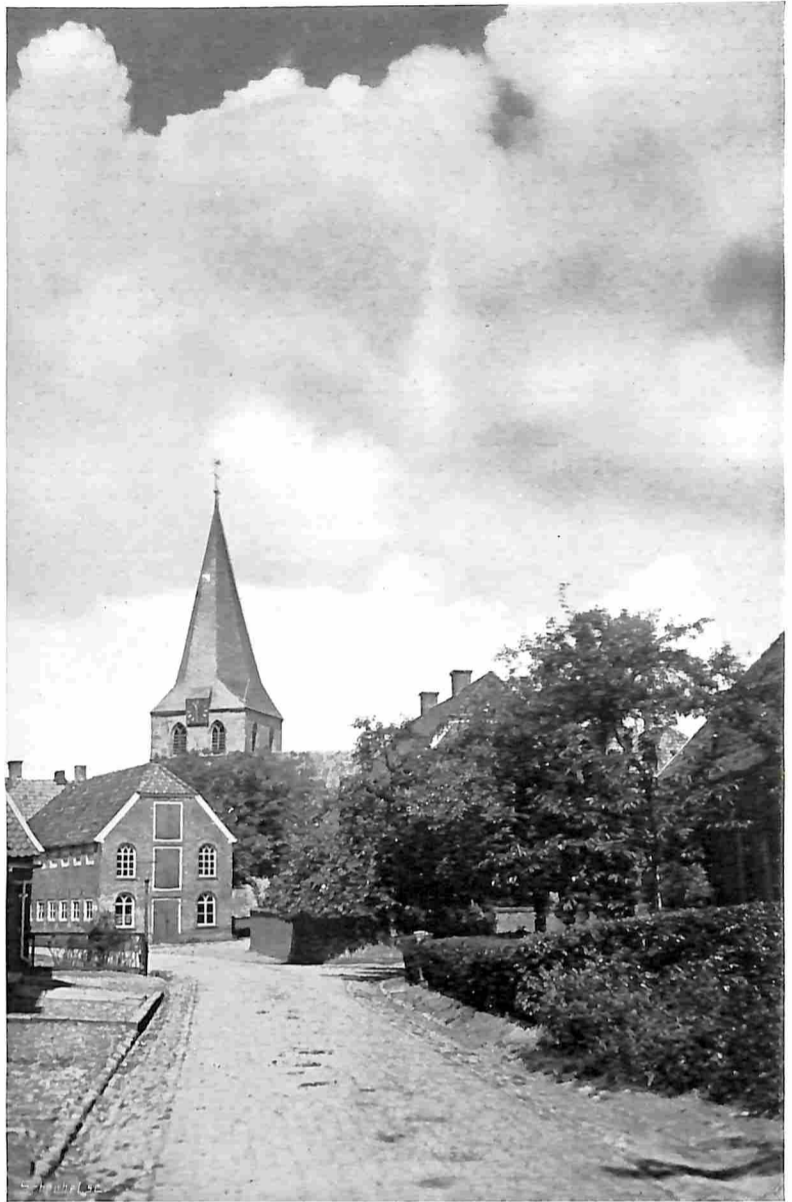

Foto F. F. Bins. DENEKAMP. DE WILHELMINASTRAAT.

wat meer te zeggen, doch dit valt niet binnen ons bestek.

Een van de schoonste punten in Denekamp's omgeving is het zoogenaamde Lutterzand, een woeste heuvelachtige met dennenbosschen omzoomde hooge zandvlakte. De Dinkel, zich hier langs kronkelende, holt bij hoogen waterstand den steilen oever uit, het zand met nu en dan een ontwortelden dennenboom glijdt in het water af, wordt door den stroom meegevoerd en met slib vermengd, bezinkt het na de herhaalde overstromingen op of bij den veel lageren tegenovergestelden oever, dezen aldus in weiland herscheppende. Reeën en vooral vossen worden veel

Foto F. F. Bins.

DENEKAMP. AAN DE DINKEL.

in de bosschen van het Lutterzand aangetroffen en maken de laatsten, door hun bekenden smaak voor pluimgedierte, het den boeren in den omtrek dikwijls erg lastig.

In den steilen oever van het Lutterzand komt ook een broedplaats van oeverzwaluwen voor en ik wil de gelegenheid waarnemen dit aardige vogeltje even nader te beschouwen. De oeverzwaluw (*clivicola riparia*) behoort tot een der drie in ons land voorkomende zwaluwsoorten; zij is grijsbruin en van onderen wit, komt in het voorjaar het eerst, maar gaat in den herfst ook het eerst weer weg. Haar naam duidt reeds aan, dat zij bij voorkeur verblijft houdt in oorden, waar zij steile oevers vindt, het is echter volstrekt niet noodzakelijk, dat dit oevers van rivieren of beken zijn; ook een zandafgraving wordt dikwijls voldoende geacht. In het geheel zijn er bij Denekamp vier dergelijke broedplaatsen, soms wel van twintig paren bijeen.

„Het is bijna niet te gelooven,” zegt Naumann, „en het moet in de hoogste mate onze bewondering opwekken, dat een zoo zwak vogeltje met zulke zwakke werktuigen een dergelijk reuzenwerk kan volvoeren. Het doet dit in zeer korten tijd, in twee of drie dagen graaft het paar een gang, die aan het begin een middellijn van 4 à 6 c.M. heeft, aan het achterste uiteinde, waar het nest gebouwd zal worden, wijder is, minstens 1, dikwijls echter wel 2 Meter diep in horizontale of eenigszins stijgende richting, regelrecht in den oever doordringt. De ijver en de bedrijvigheid van de oeverzwaluwen bij zulk een vermoeienden arbeid grenzen aan het wonderbaarlijke, vooral wanneer men ziet, hoe zij het losgekrabde zand met groote inspanning met de pootjes achter zich aan uit het binnenste van het hol naar buiten werken en

Foto F. F. Bins.

DENEKAMP. IN HET STERREBOSCH.

hoe beide echtgenooten elkaar daarbij behulpzaam zijn. Raadselachtig is het voor ons, waarom zij soms het uitgraven halwege staken om aan een anderen te beginnen. Aan het uiteinde van den gang bevindt zich een verwijding, waarin het nest, eenvoudig uit een laag fijn stroo, hooi en dunne worteltjes vervaardigd; inwendig is de holte zeer zacht en warm gevoerd met veeren, haren of wol”. De oeverzwaluw verwijderd zich bij het uitoefenen van haar jachtbedrijf niet gaarne ver van haar broedplaats en dit geeft een prettige levendigheid aan het water, waar zij zich ophoudt en waar men weinig andere vogels ziet, terwijl de openingen harer nestholten ieders aandacht trekken. (Wordt vervolgd).

ONZE KLEPPERMAN.

DE Nachtwacht, oftewel Klepperman is, nevens de Veldwachter, het factotum van ons dorp. Wat in vroeger jaren de Torenwachter was voor den stedeling, dat is de Nachtwacht voor ons, eerbare dorpsbewoners: onze beschermer, onze hulp in den nood. Hij is een man van beproefde ondervinding, liefst tusschen de vijftig en zeventig, bij voorkeur oud-gediende. Hij encanailleert zich niet met vagebonden of kroegloopers en staat op zijn point d'honneur als de beste sergeant van het leger.

Klokke tien trekt hij er goed gewapend op uit, zowel tegen de ruwheid van wind en weer, als tegen de minder goede bedoelingen van nachtwandelaars. De grijzende schedel gedekt door een karrepoetsmuts, zijn ietwat stramme leden gedoken in een jekker of glimmende oliejas, geven hem een manhaftig voorkomen, volmaakt door zijn in de schee verroeste sabel en onafscheidelijken

stok. Zijn oude, halfblinde herdershond, met wien hij bij tusschenpoozen en gebrek aan beter gezelschap, of uit vrees, een gemeenlijk praatje houdt, volgt hem getrouw. Hij voelt de hooge verantwoordelijkheid voor de gemeente even goed als zijn baas. Pas heeft de Klepperman zijn woning verlaten en klonk het geratel van zijn Lazarusklep langs de eenzame straten, of, in een toonaard, dien alleen zijn hond melodieus noemt, zingt of dreunt hij zijn lied, slechts verstaanbaar voor den ingewijde:

Bewaar je vuur en kaarsje wel.
En sluit je deur en vensters wel: —
De klok heit tien, tien heit de klok.

Of, wanneer hij wat meer poëtisch is aangelegd, luidt het:

Bewaar je vuur en licht, Sluit deur en venster dicht!
En vat je zoetelief in den arm, en dek haar toe en houd haar warm, al met je broek of rok; Tien uren heit de klok.

Als 't in den winter vriest, dat 't kraakt, en Schraalhans kenmeester bij moeder de vrouw begint te worden, dan klaagt hij allen, die er naar hooren en naar doen willen, zijn nood op de meest hartroerende wijze:

De winternachten, die zijn koud: dat heb ik ondervonden;
Verbrand is al mijn turf en hout, en dat in korte stonden.
Vleesch of spek, dat heb ik niet, dat is voor mij een groot verdriet;
Mijn vrouw doet niets als klagen; — tien heit de klok geslagen.

En niemand, die nog een hart in den boezem draagt, zal deze droeve klacht onverhoord laten. Wat turf en hout, wat spek en vleesch, wat aardappelen en kool zijn in den regel daarop een antwoord. Wij moeten in ons winterrondje al een heel mooien „pandoer” in handen hebben, als we niet onmiddellijk aan zijn oproep gevolg geven. In den zomer wachten we dien niet eens af.

Trouwens, dan maakt de Klepperman zich op een andere wijze in onze maatschappelijke huishouding verdienstelijk; want hij vervult ook de eerbare functie van „porder”. Eer wij onze legerstede opzoeken, hangen wij een bordje buiten, vermeldende het uur, waarop wij „gepord” gelieven te worden. Hij gaat daarbij zoo precies als de klok zelf. Nauwelijks is deze nog koud, of de nachtwacht bonst met zijn stok op de deur, of de wereld op haar eind staat. Op 'zijn eerste ronde bezoekt hij trouw iedere herberg.

„Mannen, de tijd is verschenen!” is daar de wijze, waarop hij het sluitingsuur aankondigt. Een „hartsterking”, in de bittere kou is meermalen de belooning, die hij niet afwijst.

Aan het einde van het dorp gekomen, betreedt hij zijn „wachthuisje”, waarin hij heel gezellig met zijn confrater uit de aangrenzende gemeente een kaartje keert, tot de gewoonte hem waarschuwt, dat het bijna elf uur is. Hij neemt dan den terugweg aan en om de menschen in den eersten slaap niet te storen, luidt zijn korte aankondiging slechts:

Daar kom ik aan op mijn klompen, met mijn stok, —
Elf uren heit de klok!

Ondertusschen kijkt hij helder uit zijn doppen, of de menschen wel goed en secuur vuur en licht gedooft hebben. Bespeurt hij onraad, teweeggebracht door rook en vuur, dan buldert zijn: „Brand, Brand!” door de lucht. Hij loopt dan, zoo hard als zijn stramme beenen en zijn jekker 't hem veroorloven, bombardeert brandmeester en spuitgasten wakker, wekt den klokluider, en weldra is het heele dorp, gekleed of ongekleed, op den been om de vlammen te blusschen. Wordt hij door dergelijk evenement niet verontrust, dan arriveert hij weldra in zijn „wachthuisje” aan het andere einde van het dorp, waar hij met zijn tweeden collega een „vijfhonderdje” maakt.

Hoe dieper 't in den nacht wordt, des te meer zakt hem de moed in de schoenen. Het is dan in zijn belang wat luider te zingen, teneinde zich dieven, inbrekers en dergelijk gespuis van het lijf te houden en hen gelegenheid te geven zich te verschuilen. Om zijn moed te toonen en hen te waarschuwen galmt hij uit: David, dat was een kloeke held, hij trok met zijn schapies in 't veld. Met zijn kruik en met zijn stok, twalef uren heit de klok.

En als hij dan den volgenden morgen hoort, dat hier of daar ingebroken is, geeft hij zijn verwondering er over te kennen, dat hij er heelemaale niets van gezien of gehoord heeft.

In den nacht van Oudejaar op Nieuwjaar krijgt hij religieuse ideeën en zingt:

De herdertjes waren zoo moede, ze lagen zoo ver in het veld,
Met schaapkens, die ze hoedden: 't was om te verdienen hun geld.
Ze hoorden de Engeltjes zingen, het licht scheen er om hen

zoo klaar;
Te Bethlehem, daar ze gingen, — Gelukzalig Nieuwejaar.

De Zondagnacht is het kruis van zijn leven. Dan wil 't wel eens gebeuren, dat de jongelui wat opgewonden en vroolijk of in geestverrukking zijn, vanwege het aantal brandewijntjes met suiker. Ook wil het wel geschieden, dat deze gemoedsstemming hen aanspoort hunne onderlinge geschillen op een meer hardhandige wijze dan gewoonlijk te beslechten. Onze nachtwacht is daar volstrekt niet mee ingenomen. Teneinde hen bang te maken en op de vlucht te jagen, krast hij luidkeels: David was een groote held, Hij sloeg een Goliath uit 't veld, Met zijn slinger en zijn steen, De klok heit één.

Dat is evenwel pik in 't vuur, want ze nemen er heelemaal geen notitie van. Om zich voor alle gebeurlijkheden te vrijwaren, verbergt hij zich achter een boerenwoning, totdat de bui voorbij getrokken is. Als dat eindelijk te lang duurt, zamelt de Klepperman al zijn moed bijeen, zet schoorvoetend zijn tocht voort en tracht het troepje ongemerkt te passeeren. In de meeste gevallen gelukt deze taktiek niet en krijgen ze hem in de kijkers. Zijn hond begrijpt al wat er geschieden moet en weet van beenen maken.

Heel goedwillig reikt onze Nachtwacht zijn stok aan een der klanten over en is verplicht — op gevaar van een dracht slagen — ten vermaken van de jongelingschap een rondedansje op klompen uit te voeren, waarbij het zweet hem van de koonen leekt. Daarna verzellen zij hem naar zijn huisje en zijn meteen alle oorlogzuchtige plannen vergeten. Vermoed en afgemat van zijn acrobatische toeren, sluimert onze Klepperman weldra naast zijn kameraad den slaap des rechtvaardigen, tot de klok van drie uur hem instinktmatig in het rijk der levenden terugroept. Nu begint zijn moed gaandeweg te herleven, want langzamerhand helpt hij meer menschen in de kleeren. Allereerst de bouwers, wanneer 't tenminste in den drukken zomer- of herfsttijd valt. Hij inspecteert de bordjes, waarop 't cijfer drie staat en zingt dan, zich zelf begeleidend met zijn stok op de deuren:

Op, boeren en knapen! 't is lang genoeg geslapen.

De haan is al van 't hok, drie uren heit de klok!

Een morgengroet, die gewoonlijk niet van de vriendschappelijkste is, uit de woning, bewijst hem, dat zijn aanmaning goede vruchten gedragen heeft. De veeboeren hebben even langer den tijd en worden een uur later gewekt met het lied:

Gij, maagden en gij, knapen hebt lang genoeg geslapen,

Trekt aan je broek en rok, — vier uren heit de klok!

Is de aanbreekende dag een Zondag, dan blijkt zulks uit den ernst, waarmede hij roept:

Waak uit den slaap, de dag genaakt, de nacht verdwijnt.

Looft altijd God, naar Zijn gebod, — vier uren heit de klok.

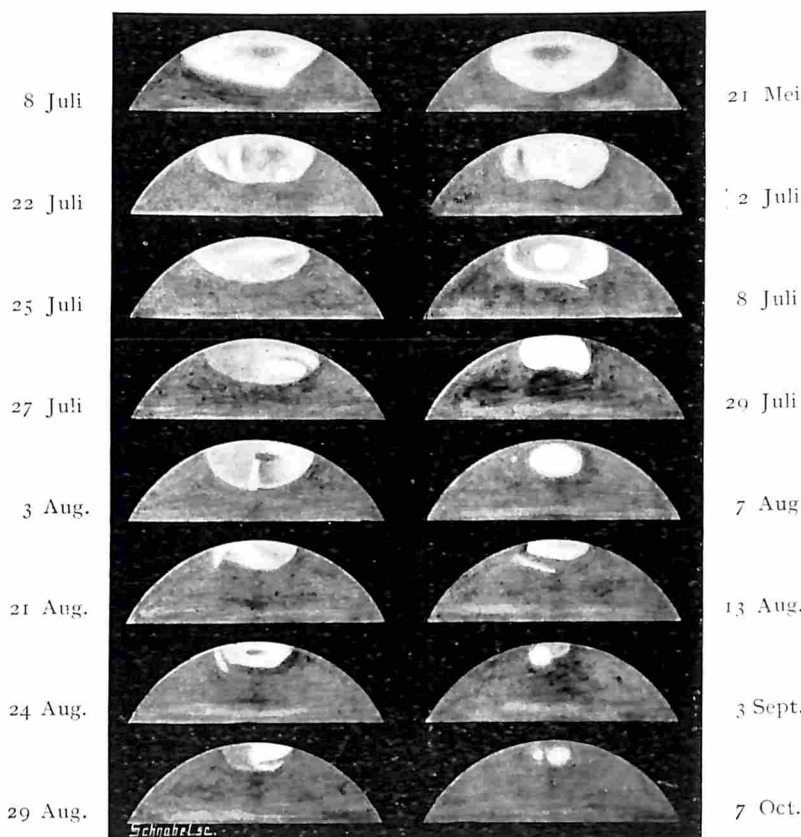
Met deze ronde eindigt de nachtelijke arbeid van onzen Klepperman. Hij heeft het heele dorp, willens of onwillens, tot het leven teruggeroepen. Trotsch zijn plicht vervuld te hebben, zoekt hij, gevolgd door zijn trouwen hond, zijn eigen woning op, teneinde zijn dagrust te genieten. 't Is wel jammer, dat men den Klepperman zoo hier en daar als een antiquiteit op stal zet en hem vervangt door een paar in het geheim rondsluipende politieagenten. Nu is de aardigheid er totaal af. P. FRANSEN JZN.

DE PLANEET MARS.

GEEN lid van ons zonnestelsel, dat zich zoo in de algemeene belangstelling verheugen mag als de eerste der buitenplaneten Mars. De tamelijk groote overeenstemming in klimatologischen zin tusschen deze planeet en de Aarde, en de daaruit voortvloeiende mogelijkheid, dat ze bewoond is door menschenlijke wezens, ongeveer gelijk aan die, welke de Aarde onveilig maken, de opzienbarende ontdekkingen van Schiaparelli en zijne volgers, die de gedachte deden rijpen aan een ontwikkelingsstadium der waterbouwkundige techniek hooger dan het onze — welk een schoone gelegenheid tot speculatief opbouwen van een volledigen Mars-staat door hoog intellectueel ontwikkelde Mars-bewoners! Reeds dadelijk echter komt hier een prozaisch „maar” de bekoring van den droom verbreken. Want daar een warmtevasthoudende atmosfeer daarginds ontbreekt en de planeet door den grooteren afstand tot de zon toch reeds zooveel minder warmte ontvangt dan de Aarde, zoo zal organisch leven, zooals wij dat kennen, ginds alleen mogelijk zijn, indien er voor ons nog onbekende invloeden werkzaam zijn tot verhooging der temperatuur.

1892

1894

DE ZUIDPOOLKAP VAN MARS IN VERSCHILLENDE MAANDEN.

Eene zoo beknopt mogelijke uiteenzetting van de wetenschappelijke onderzoekingen der 19de eeuw en van die der laatste jaren is wellicht den lezers van „Buiten” niet onwelkom; daaruit moge blijken in welke mate die navorschingen het luchtkasteel hebben intact gelaten of doen ineensstorten, of het uit de lucht op vasten bodem hebben kunnen grondvesten. Mars is de eenige buitenplaneet, die kleiner dan de Aarde is, een reden te meer om voor de waarnemingen van de gelegenheid te profiteeren, dat haar afstand tot de Aarde zoo klein mogelijk is, technisch uitgedrukt om de: *opposities* te benutten. Hoe groot dit voordeel is, moge begrijpelijk zijn uit het feit, dat onder de gunstigste omstandigheden Mars voor ons aan den hemel schittert als een 7 maal zoo groote en een 60 maal zoo heldere schijf, als wanneer zij (in conjunctie) zoo ver mogelijk van ons verwijderd is. Maar ook de opposities zijn niet alle even gunstig, daar de loopbanen der planeten geen cirkels zijn, zoodat bij de eene oppositie de helderheid 4 maal zoo groot kan worden als bij een andere. Voegt men daarbij nog den eisch, dat de planeet gedurende dien tijd hoog aan

den hemel moet komen om een zoo rustig mogelijk beeld te geven, dan zal men inzien, dat de gelegenheid zich slechts sporadisch voordoet de beantwoording der zoo belangrijke raagpunten na te vorschen. Het zou in dit korte bestek te ver voeren de geheele geschiedkundige ontwikkeling der Mars-studiën weer te geven; laat mij volstaan met de vermelding, dat daaraan o.a. verbonden zijn de namen van vier beroemde landgenooten. Huygens ontdekte de Zuidpoolkap van Mars in 1672; Kaiser vervaardigde gedurende de opposities van 1862 en 1864 aan den Leidschen kijker niet minder dan 412 Mars-teekeningen, legde de voornaamste trekken door uitmeting vast en kon daardoor in 1872 de eerste goede Mars-kaart ontwerpen, die op eigen aanschouwing berustte; van de Sande Bakhuyzen bepaalde na een uitvoerige studie in 1897 den omwentelingstijd van Mars op 24 u 37 m 22.66s, welke waarde als standaard geldt (de tweede decimaal kan hoogstens 2 fout zijn!), en Oudemans leidde uit Bessel's waarnemingen af, dat het vlak van den aequator der planeet eene helling heeft van 24° 51' op het vlak der aardbaan, welke waarde eveneens als standaard wordt aangenomen. Daar deze helling voor den aardaequator 23° 27' bedraagt en bovendien de excentriciteit van de loopbaan van Mars veel grooter is dan die der aardbaan, zoo is het duidelijk, dat de klimaatologie van beide planeten, welke door deze factoren wordt beheerscht, verschillend moet zijn. Op de gemiddelde breedte duurt op Mars de langste dag ruim 9 uur langer dan de kortste, terwijl dit verschil op Aarde slechts 7 uur bedraagt; de lente duurt op Mars 44 dagen langer dan de winter, tegen 4 dagen op Aarde. En verder is op het Zuidelijk halfrond van Mars de zomer korter, maar veel heeter dan op zijn

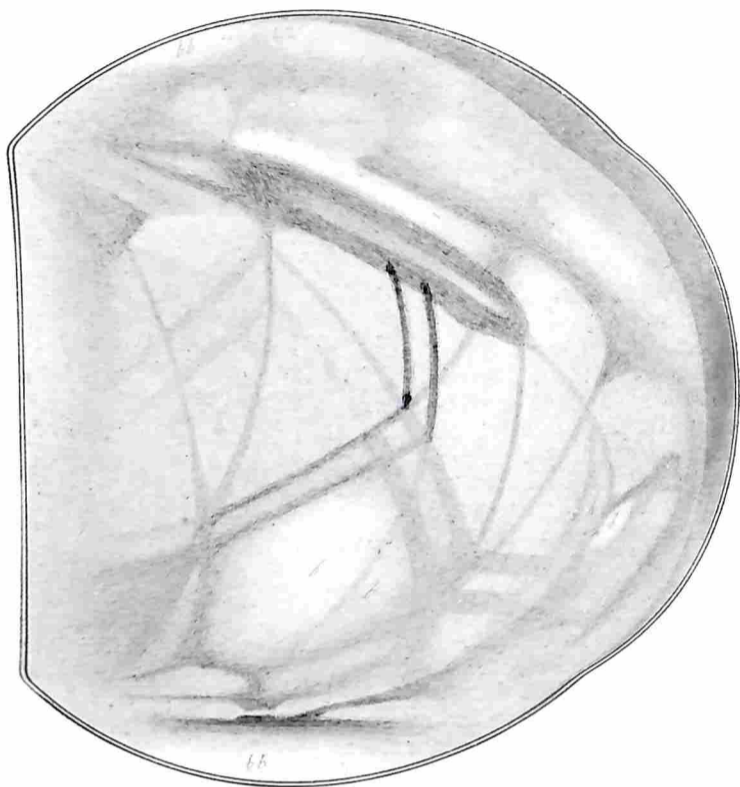
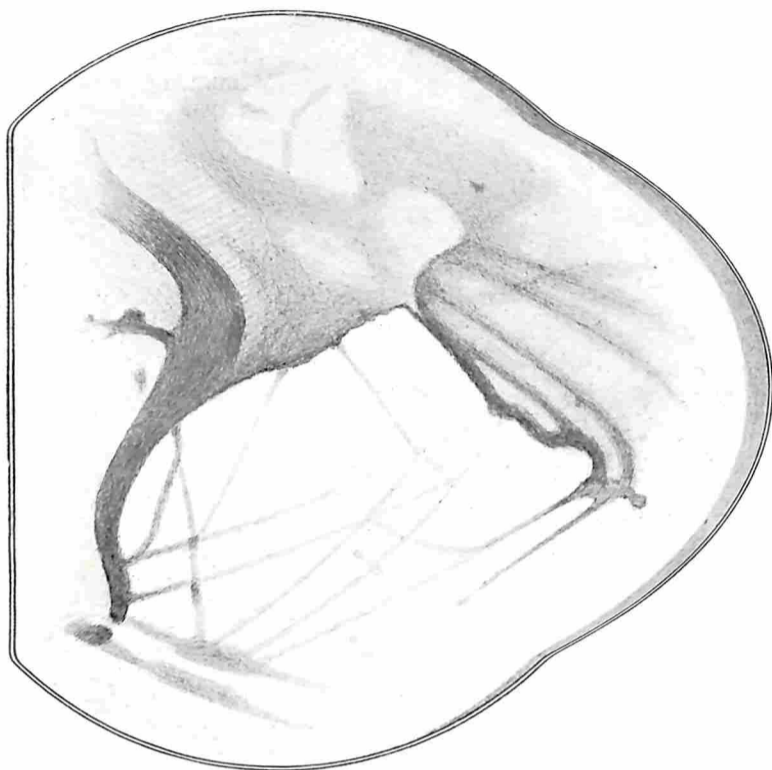
Noordelijk halfrond. Zooals reeds gezegd, ontdekte Huygens den Zuidpoolkap, d.w.z. hij bespeurde ter plaatse waar de Zuidpool zich bevindt, eene ronde schitterend witte vlek, die hij direct aan ijs- of sneeuw-massa's toeschreef; korten tijd later merkte Maraldi hetzelfde bij de Noordpool op en sedert dien vormen

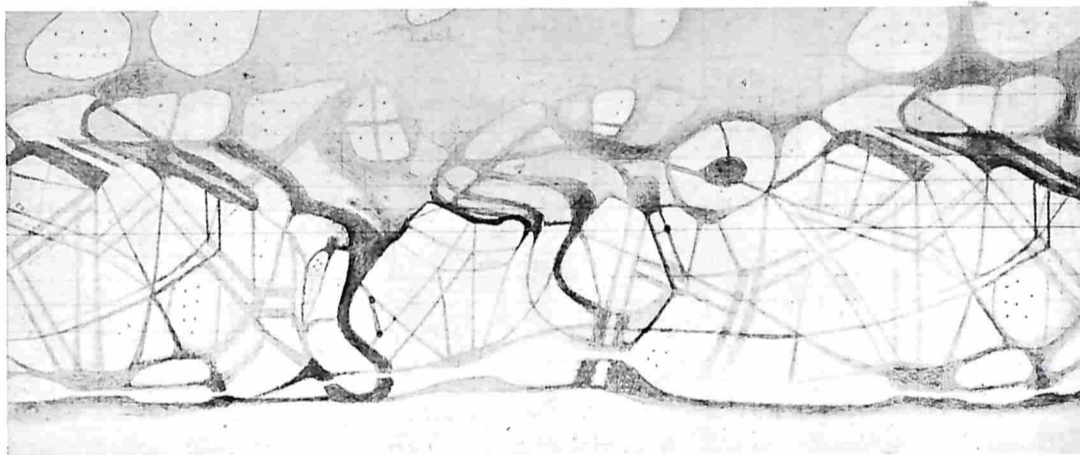
TEEKENING VAN MARS GEMAAKT AAN DEN GROOTEN KIJKER DER LICHTSTERRENWACHT.

beide poolkappen het onderwerp van veler, en velerlei bestudeering. De metingen, die Barnard in 1892 en 1894 op de Lick-Sterrenwacht (Mount Hamilton Californië) verrichtte, gaven voor de Zuidpoolkap tot resultaat, dat ze bij het begin der lente eene oppervlakte van 945000 vierkante Kilometers besloeg, welk bedrag, naarmate het zomersolstitium naderde, regelmatig verminderde, tot ze 80 dagen nadat de zon haar hoogsten stand had

getwijfeld worden; de uitstekende lucht in Milaan, de ongewone gezichtsscherpte van den waarnemer en vooral zijn uitmuntend instrument (objectief van 22 c.M.) konden samengewerkt hebben, om hem te doen aanschouwen, wat vóór hem andere geëfende waarnemers vaak met grootere kijkers niet vermochten. Maar het was wel verwonderlijk, dat *gelijktijdig* met Schiaparelli niemand dezelfde resultaten oogstte. Wel zagen verscheidene

ingenomen, totaal verdwenen was, om eerst 73 dagen vóór het wintersolstitium weder zichtbaar te worden. Talrijk zijn in de 2de helft der 19de eeuw de teekeningen van Mars, zóó talrijk, dat Flammarion, die na de oppositie van 1864 alle gegevens verzamelde om op zijn beurt eene kaart te ontwerpen, bijna duizend teekeningen ter zijner beschikking had. Ofschoon in onderdeelen verschillend als gevolg van de afmetingen der kijkers, de gezichtsscherpte der waarnemers en de doorzichtigheid der lucht, zoo kwamen deze toch in hoofdtrekken met elkaar overeen. Deze hoofdtrekken waren drieërlei: 1°. donkere, grijsblauwe plekken, die men „zeeën” heeft genoemd, ofschoon ze dit zoo goed als zeker niet zijn (het door hen teruggekaatste licht zou dan bijzondere eigenschappen moeten bezitten, die echter niet worden aangenomen), 2°. lichtere, vaak oranjegetinte plekken, die men als „vastland”

EIGENHANDIGE MARSTEEKENINGEN

van Prof. Giovanni Virginio Schiaparelli, door hem aan de Utrechtsche Sterrenwacht ten geschenke gegeven.

pleegt aan te duiden en 3°. smalle, donkere, gebogen banden, waaraan men, met even weinig recht, den naam „rivieren” heeft gegeven. Al deze plekken hebben namen gekregen, eerst in navolging van Kaiser die van beroemde sterrenkundigen, later, in navolging van Schiaparelli die van mythologische oorden. Eerst na de opposities van 1877 en 1879, toen deze Milaneesche geleerde zijn opgangmakende ontdekkingen deed, werden aan de zeeën, landen en rivieren, de z.g. „kanalen” toegevoegd. De oppositie van 1877 was zoo gunstig mogelijk; talrijke details, vroeger niet opgemerkt, werden daarbij ingeschetst, voornamelijk vele „rivieren”, die echter grootendeels smaller en langer waren, dan de reeds bekende. En twee jaar later, toen Schiaparelli hun aantal als nog veel aanzienlijker had vastgesteld, kon hij tevens twee belangrijke trekken: de nieuwe rivieren behouden op weinige uitzonderingen na over hunne volle lengte dezelfde richting en ten tweede loopen zij niet van 't vasteland naar zee, maar verbinden twee „zeeën”. Vasthoudende aan de eenmaal gebruikelijke terminologie noemde hij ze „canali”, in onze taal 't beste door (zee)-straten of zee-engten weer te geven. Algemeen is echter in alle talen het woord „kanalen” aangenomen. Schiaparelli's eerste teekeningen gaven er niet minder dan 82; waar zij elkaar kruisen bevinden zich meestal kleine ronde plekken, iets donkerder dan de kanalen; hij noemt deze „meren”.

Aan de waarheid der beweringen van Schiaparelli mocht niet

waarnemers de kanalen *nadat* de beweringen van Schiaparelli bekend waren geworden, maar daartegenover stonden dadelijk velen, die er niets van zagen. De verwondering werd evenwel nog grooter, toen Schiaparelli in 1882 verklaarde, dat 17 der door hem ontdekte kanalen op gezette tijden, die met de wisseling der jaargetijden verband schenen te houden, dubbel werden gezien als twee flauwe, nagenoeg zuiver evenwijdige lijnen.

Van dat jaar af is het kamp der Marswaarnemers verdeeld in twee vijandige partijen. De eene partij, aan welker spits de Amerikaan Percival Lowell staat, neemt als onomstootelijk vast aan, dat alles, wat ons oog op Mars ziet, reëel is; zij voegt aan de zeeën, rivieren en kanalen nog „oasen” toe, waar de kanalen ontspringen en die als bevolkingscentra kunnen beschouwd worden. Zij ziet in de zeeën welig begroeide velden en in de kanalen uitgestrekte boorden, bebouwd door menschen, wier aller levensbestaan afhankelijk zijnde van eenzelfden factor: de smeltende sneeuwmassa's der poolkappen, vreedzaam voortduurt in eeuwige eendracht en vrede.

„When a planet has attained to the age of advancing decrepitude, and the remnant of its water supply resides simply in its polar caps, these can only be effectively tapped for the benefit of the inhabitants when arctic and equatorial peoples are at one. Difference of policy on the question of the all-important water supply means nothing short of death. Isolated communities cannot there be sufficient unto themselves; they must combine to solidarity or perish. From the fact, therefore, that the reticulated canal system is an elaborate entity embracing the whole planet from one pole to the other, we have not only proof of the world-wide sagacity of its builders, but a very suggestive side-light, to the fact that only a universal necessity such as water could well be its underlying cause.” (Lowell).

De andere partij, waartoe o.a. Newcomb en Maunder behooren, verdrijft al dit schoone hardvochtig naar het land der optische illusie; waarom zij meent het recht hiertoe te hebben, wat Lowell's antwoord op hare bestrijding is geweest en hoe de stand van het vraagstuk thans is, moge in het volgend nummer worden medegedeeld.